Nisan 1956

YIL: 6
SAYI: 22

TÜRK MASON DERGİSİ

O SES (Şi'ir) . . . . . Fuat Hulûsi Demirelli
Yine ahlâk da'vası . . . . . İ. Memduh Seydol
Bektâşilik tarihi . . . . . V. N. Sünkitay
Müsamaha (Tolérance) . . . . . Cemil İpekçi
Sanat ve ahlâk . . . . . N. E. Olcay
«Söz serbesttir» . . . . . N. Z. Ekemen
İhtiraslar ve insanlığımız . . . . . T. Maral
Bir hitâbe . . . . . K. İnal
Muhyiddin-i Arabî . . . . . M. C. D.
«Bilgi Hazinesi» . . . . . .
Kardeşlik neşidesi . . . . . S. Ş. Erkün
Mason âleminden haberler . . . . . .
Ebediyete intikal edenler . . . . . .
Le coté moral de la F.-M. . . . . İ. Menaşe

TÜRK MASON DERGİSİ : İmtiyaz sahibi : **Türkiye Mason Derneği** ★ Yazı işlerini idare eden: **Muhittin Duru** ★ İdarehane: No. 111, Tepebaşı - İstanbul ★ Nüshası : 100 kuruş, yıllık abone : 4 lira.
BECİD BASIMEVİ — GALATA

TÜRK MASON DERGİSİ

Türkiye Mason Derneği tarafından üç ayda bir neşrolunur

Yıl : 6 ★ İstanbul, Nisan 1956 ★ Sayı : 22

Muhtelif memleketlerdeki Mason teşkilâtı, müşterek gayede ve idealde birleşme bakımından üniversel, fakat herbiri kendi memleketi bünyesinde tamamiyle müstakil, millî bir müessesedir.

Rahmetli Fuad Hulûsi Demirelli

üstadımızın son eseri :

— O SES —

Zannetme şafaktan, ya Kamerden, ya seherden,
Ses tâ ötelerden geliyor, tâ ötelerden.
Firuze kanatlar takarak nağme ve ferden,
Ses tâ ötelerden geliyor, tâ ötelerden.

Ey aşk, neden gözlerimiz böyle yaşardı,
Hissim bu ki ses, şevk ile son perdeyi yardı,
Hasretle yanan sinemi bir kol gibi sardı,
Ses tâ ötelerden geliyor, tâ ötelerden.

Ey aşk, ezelîdir gönül ufkunda tulûun.
Beyhude değil dinler iken böyle huşûun.
Mutlak güzelin zatına candan bu rükûun
Ses tâ ötelerden geliyor, tâ ötelerden.

Ey aşk, bu dem duyduğumuz şevku taraptır,
Yalvardığımız sevgiliden ruha cevaptır,
İlham eden, amma, ona ahengini Rap'tır.
Ses tâ ötelerden geliyor, tâ ötelerden.

F. H. Demirelli

Sosyoloji bilgilerine göre

Yine ahlâk dâvası

★ İ. M. Seydol ★

Bir cemiyeti inhilâle sevkeden sebepler çoktur: etnografik, ekonomik, psikolojik, sosyal sebepler...

Bir topluluğu dinamik bir durumda vazife görürken onu bir binaya benzetebiliriz: binada irtibat vazifesi gören harç iç ve dış sebepler altında inhilâl eder, dağılırsa o bina yıkılır; Cemiyet de yıkılır, başka topluluklara iltihak eder; binanın taşları da başka yapılarda hizmet görür. Meselâ, bir cemiyette «sürü halinde» idare olunmak ruhu terakki eder de icat, ihtira, teşebbüs, kendi kendini idare ve yetinmek azalır, her vatandaş sorumluluğu başkalarına yüklemeğe kalkışırsa o topluluk dağılmağa müsait bir hal alır.

Eski ananevî ahlâk 20. asır cemiyetinde yıkılmış, yerine yeni bir ahlâk konamamıştır. Nesilden nesile intikal eden vazife telâkkileri, ahlâk düsturları, içtimaî çevreden silinmiş, hiç bir itiraza maruz kalmadan kendisini empoze edebilecek, ihtiyaçlarımıza uygun bir sistem de sağlanamamıştır. Şunu belirtelim ki, ananevî ahlâk yerine ikame edilecek yeni sistem, yoktan var olacak bir şey değildir; inhilâleden manevî unsurlar, ahlâkî kıymetler yeni bir manzume teşkil edecek, zamanın ihtiyacına göre değerlenecektir. Yeni bir devir demek, yeni bir dünya görüşü, yeni bir dünya anlayışı demektir.

Ahlâkın gâyesi ferdin ve cemiyetin tekâmülünü, manevî varlığını sağlamak olduğuna göre, pedagoji ile birleşir. Ahlâkın bina olunduğu temel ise ferdin ve cemiyetin ruhî kabiliyetleri, his, zekâ ve iradesi, itiyadları, bir kelime ile psikolojisidir. Bir memlekette ahlâkın gelişmesi için ilk şart maddî ve iktisadî refah ile beraber ilmin yayılması, ilmin nur-u ziyasından her vatandaşın mümkün mertebe faydalanmasıdır.

Eski Yunan tefekkür hayatında (Revakiyûn = Stoïciens) ruh sükûnetine, ahlâkî tekâmüle bilgi ile vasıl olunacağını iddia ettikleri halde septikler (şüpheci-

ler) bilgisizlik ile vasıl olunacağını ileriye sürmüşlerdir.

Bazı orijinal fikir söylemek davasında olan yazarlardan, mütefekkirlerden bazıları bilginin ahlâkî tekâmülde hiç bir tesiri olmadığını ileri sürdüler. Nitekim, ingiliz mütefekkirlerinden (Herbert Spencer) «**İçtimaî hayata başlangıç = Introduction à la vie sociale**» adındaki eserinde tahsille, herkesi mektepte okutmakla ahlâkın düzeleceğini farzetmek boş bir şeydir, demiştir. Bu kanaat, bir ferdin ahlâkî **(Teşekkül = Formation)**'unun yalnız irfan müesseselerinden değil, her nevi içtimaî tesirlerden müteessir olduğunun, ilimlerin terakkisile mütenasip bir ahlâkî olgunluğu beklemenin bir hayal bulunduğunun ifadesi bakımından doğrudur. Fakat, bilginin sorumluluk, vazife hissi, ahlâk telâkkisinin inkişafına hizmeti bakımından maddiyeci, dar bir muhakemedir, müfrit bir iddiadır. Nitekim, yine ayni memlekette yetişen bir mütefekkir, Lordlar Kamarasında, 1847 tarihinde hapishaneleri azaltmak için mektepleri çoğaltmak lüzumundan bahsetmiş ve sözleri pek çok münevver tarafından takdir edilmişti.

Maksat ahlâkî kıymetleri zamanın gidişine ve medeniyet tekâmül merhalesine göre değerlendirmektir.

Büyük filozof (Sokrat)'ın «bilgi ve ahlâk» hakkındaki telâkkisi bugünün zihniyetine tamamile uyar: Onca fenalık yapanlar hayat hakkında bilgisi olmayanlar, yanlış kıymetleri hakikî kıymet farzedenlerdir... (Sokrat)'a göre bilerek insan hiç bir zaman fenalık yapmaz. Bugün artık ilmin, kültürün hayat, dünya hakkında bizi tenvir ettiği, açık bir hakikat olarak kabul edilmiştir. Hayat, dünya hakkında bilgi sahibi münevver bir adamın gayrı-i ahlâkî bir budalalığa düşmiyeceği de pek tabiîdir.

İlim ve ahlâkın umumî mebdeleri, prensipleri mekânla, zamanla değişmez. Ahlâkın zamanla, mekânla, medeniyet merhalesine göre değişen âdetler, örfler, içtimaî kaideler şeklinde tezahür eden kalıplarıdır, esası değildir. O halde ahlâk aklî menşei bakımından âlemşümûldür. Ahlâkta mebde ve gâye her insanoğlu için birdir, aynıdır. Ferdin ve cemiyetin saadetini sağlamağa çabalayan insanlar ahlâk ideâllerine ulaşma vasıtalarında, yollarında birbirlerinden ayrılabilirler. Bir memleketin «élite» dediğimiz aydın sınıfı bunu şu'urlu, plânlı bir surette düşünür, tatbik eder.. câhiller ise hareket tarzlarını cemiyet içinde gördükleri iyi ve fena nümunelerden seçerler.. fena huylar, iyi huylar hepsi ruhî bünyemizde yer etmiş, yerleşmiş itiyâdlardır. Bize ilk defasında fena gelen bir hareket yapıla yapıla artık vicdanımızı müteessir etmez bir hale gelir,

kökleşir... artık o fena hareket bize tabiî görünmeğe, bizi rahatsız ve rencide etmemeğe başlar; insan bu suretle itiyâdlarile cemiyet içinde muzır bir insan hâlini alır. Faziletli adam gün geçtikçe takdir olunur, muhiti tarafından teşvik edilir. İyilik yapan ahlâklı insanın hayır işlemek için sarfettiği cehd iyi hareketlerin çoğalması nisbetinde azalır... fena insanlar fenalıkların mucip sebeplerini sofistler gibi mantık oyunlarıyla ma'zur göstermeğe çalışırlar. Ahlâksızların kendilerine göre bir mantıkı vardır.

18. asırda ingiliz ahlâkçıları artık ahlâkı, her hangi bir otoriteye, yahut Allah gibi yüce bir varlığa istinat ettirmekten vazgeçmişler, ilim vasıtasiyle insanî temayüllere, yetilere istinad ettirmeyi daha uygun görmüşlerdir: bunlardan bazıları ahlâkî hodbinlik yoluyla faideye, bazıları da diğer-gâmlık yoluyla hissî bir ahlâka, sempatiye dayanmışlardır.

Hobbes'e göre, hayatın esası benciliktir, menfaattir... her birimizin hayat sofrasından en iyi yemekleri kendimiz yememiz için diğer hemcinsimizin düşmanı oluruz. Hayat durmak bilmiyen bir kavgadır. Tabiat kanunu didişmeyi, kavgayı gerektirir. Muharebeden sulh hâline insanlar akıllariyla bir mütareke için girerler, harb halinde kullanılan yalan, hile ve kuvvettir. İçtimaî bir pakt ile sulh haline geçilince medeniyet sahasına girilmiş olur. O zaman artık hile, yalan, kuvvet değil, akl-ü hikmet, adâlet, ahlâkî faziletler hüküm sürer. Ahlâkî kaidelerin hepsi nihayet şu kaideye müncer olur : **«Kendine yapılmasını istemediğin şeyi başkasına da yapma!»**

Bir çok mütefekkirler insanı iyimser, bazıları da kötümser bir görüşle tahlil davasındadırlar. Kanaatimizce (Pascal)'ın dediği ortalama bir fikir olacak: **«İnsan ne melek, ne şeytandır.»** Onu melek veya şeytan haline getiren doğal tabiatından fazla içtimaî çevredir.

İskoç felsefî mektebine mensup bazı filozoflar insanda vehbî, doğal bir ahlâkî hissin, bir sempatinin mevcud olduğunu iddia ettiler. Ahlâklılığın insanın tabiî yaradılışında bir nüve halinde mevcud olduğunu kabul etmek mümkündür. Fakat insan oğlunun tabiî ilcaları, insiyakları ona ahlâklı olmaya müsait bir temel teşkil etmiyor... 2 - 3 asırdanberi insanlık refahını sağlayan vasıtalar akıllara hayret verecek tarzda çoğaldı; ihtiyaçlar birkaç yüz yıl evveline nazaran hududsuz bir halde fazlalaştı. İhtiyaçların, arzuların böyle frensiz bir hale gelişi 20. asır insanını muztarip, ruhen kötümser bir duruma düşürdü... ilmin, fennin, tekniğin dev adımlarıyla ilerlemesi insanlığın mes'ud, sâde hayatını sun'î kalıplara soktu. Maddî refahına rağmen bugünkü insanlık ma-

nevî, ruhî bir huzursuzluk içindedir.

İçtimaî şu'urdaki bu hoşnutsuzluk maddî refah ile paralel manevî kıymetlerin, manevî iç ferahlılığının kurulmamasından ileri geliyor.

Avrupa ve Amerika'yı saran bu manevî huzursuzluğu (Gabriel Tarde) adındaki mütefekkir (ceza felsefesi) unvanlı kitabında bakın nasıl açıklıyor : «Asrın çocuğu — bizim babalık hissimize dokunursa da itiraf edelim — dış parlaklığına rağmen cemiyetimizin hayatı ile meşgul değildir. Cemiyetimiz fenalıklara karşı büyük bir kalkan olan «élite»'ine rağmen intiharların, delilik arâzının çoğalmasına, şehirlerimizde hâkim olan sefâletin, kin ve garazin vücuda getirdiği herc-ü-merci, sadalarına kulak vermesek dahi, cemiyetimiz bugünkü hayatından memnun değildir. Acaba cemiyet neden muztariptir? Hastalığı neresinde? Cevabı da şu : Cemiyet içindeki karışıklıklardan, kararsızlıktan, gayr-i ma'kul, manasız durumundan muztariptir. İcadlar, ihtira'lar cemiyet ferdlerini birbirine düşürmüştür. Cemiyet, ferdlerini birbirine saldırmalarından müteessirdir. Birbirine zıt gıda rejimlerinden, frenlenmemiş mutezâd ve benci ihtiyaçlardan muztariptir.

Cemiyette hizmet mübadelesi oluyor... fakat rakip menfaatlar hesabına. Karşılıklı yardımlar tazadları bileyor. Bu tazadlar diğer asırlara nazaran daha derindir.

Roma İmparatorluğu gibi bir devlet tasavvur edin ki orada nihâî sulh-u-sükûn cihangir imparatorluk tarafından sağlanmış, iç harblere de son verilmiştir. Zamanla, intihap usulü ile intihap edenlerin adedi, fazlalaştıkça adeta insanlar kendi çevrelerindeki göllerin bir deniz halini aldığını hayretle gördüler, şaşakaldılar; büyük halk hareketlerinin bir «Mesih=İsa» meydana getireceğine inandılar. Fakat bütün bu hareketler, gidip gelmeler, teşbih câizse büyük bir salıncaktan başka birşey değildir.

Ceza felsefesi :

Ahlâk davasına taallûk eden bu yazımıza yine bu mütefekkirin ahlâk hakkında esaslı bir noktai nazarını ilâve etmeyi faydalı buldum :

«Nasıl Alp dağlarının temiz havası dağ çiçekleri için lâzımsa insanın ahlâkîleşmesi için de ilk şart yüksek kültürdür. Dünyamızda yalnız san'at, aşk ve muhabbet ile iyilik yapan ahlâk estetikçileri (= yeni mistikler) pek azdır. Vaktile şeytan veya aforoz korkusuyla ahlâkî yola gidilirdi; şimdi şeref ve haysiyeti kaybetme, yahut polis, jandarma korkusuyla iyi yola giden çoktur.»

Cemiyetin, topluluğun müeyyideye, hukukî, dinî müeyyide-

TARİHDE BEKTAŞİLİK

★ **Veli Necdet Sünkitay** ★

Milâdî 1071 yılında Bizans İmparatoru **Romanus Diogenes, Melazkirt**'te Selçuk Hükümdarı **Alp-Arslan**'a mağlûp olduktan sonra garbe doğru sür'atle ilerliyen türk akıncıları arasında bulunan bir hayli sofu dervişler de vardı.

Orta Şark'ta asırlarca devam eden Mongol'ların ağır baskısı neticesinde Harezm'den Anadolu'ya kafile-kafile göçen türkmen oymaklarının çoğu henüz Ehl-i Sünnet akidesine gereği gibi temessül edememişlerdi; Orta Asya'da şöhretli bir Allah-adamı olarak tanınmış bulunan **Hâce Ahmed'i Yesevî** güvendiği dervişlerini de, yeni açılan ülkelerde müslümanlığı yaymak maksadıyla, bu türkmen oymaklarıyla birlikte Anadolu'ya gönderiyordu. **Yesevî**'nin dervişleri bir taraftan câhil türkmen halkını irşadetmeğe çalışıyor, diğer taraftan da yeni-yeni fethedilen bölgelerdeki çeşitli din ve mezhep taşıyan zümreleri müslümanlığı kabule teşvik ediyorlardı; bu yolda muvaffak olabilmek için (Nas)'larla tahdid edilmiş Ehl-i Sünnet akidelerine bağlı kalmayarak islâm dinini sosyal muhit ve telâkkilere, inanış geleneklerine az-çok intibak ettirmek zaruretini duyarak kısmen doğmatik hududların dışında telkinler yapıyorlardı; bu şekilde yapılan dinî propagandaların tesiriyle XII. asırdan itibaren Anadolu'daki müslüman halk arasında **Melâmî, Bâbî, Hayderî, Hurufî gibi** adlarla anılan tarikatler geniş ölçüde revaç buluyordu; bunların hepsi de **Sünnî (=Ortodoxe)** akıydelerine karşı, metafizik ve gnostik düşün-

---

lere ihtiyacı vardır. Ahlâk kütlenin menfaati adına bu gibi maddî, veya ma'nevî temellere istinat mecburiyetindedir. Fakat «**Hür-Bânî**»ler tahsil ile, akl-ü-hikmet ile hasbî ahlâka sahip olanlardır. Biz hiç bir haricî maddeye ihtiyacı olmayan vicdanî, nefsî bir mürakabeyi ahlâk için, güzidelerin, aydınların ahlâkı için en büyük teminat sayarız.

«Vicdanıdır esâet-i fi'linde âdemin,
Da'vacısı, şûhûdu, kavanini, kâkimi»

Avrupa ve Amerika'nın maddî refahı, yanı başında manevî bir huzurun kısa bir zamanda hazırlanıp kurulmasını her «**Hür - Bânî**» candan temenni eder.

celerde, Allah mefhumunda ve **Sünnî** şeri'ati ile ta'yin ve vücubu tesbit edilmiş olan Namaz, Oruç, Zekât ve Hac gibi külfetli islâm fariza ve şartlarına bağlı kalmayıp islâmın beş şartından yalnız **Kelime-i Şahadet** ile yetiniyorlardı.

Çoğu âlim ve mütefekkir olan gayr-i sünnî tarikat müessisleri, **Muhyiddin-i Arabî, Beyazid-i Bistamî gibi** büyük mutasavvıfların; **Fazl-ullah-i Hurufî** gibi (gâib kelime = Logos)'yi ararken yolunu şaşıran taşkınların ve türkçe ve farsça divan sahibi olan lirik türk şâ'iri **Nesimî**'nin akiyde ve fikirlerini benimsemişlerdi. (1). Ayni zamanda «şi'a» doktrinlerinden de mülhem olan bu tarikat (Baba)'ları, harb, isyan, kıtlık ve açlık gibi siyasî ve iktisadî huzursuzluklardan ıztırap çeken halkın «Kurtarıcı» arayan ruhî hâletlerini istismar etmeği biliyorlardı. (2)

Osta Asya'dan İran yoluyla garbe gelen sünnîlikten ayrı akiydelerde **Menicheisme**'in de derin izleri bulunmuştur :

İran'da asîl bir âileye mensub olup milâdî III. asır başlarında **Hemedan**'dan göçerek **Babil**'de yerleşen âlim bir adamın oğlu **Mani** yahut **Menes,** babasından esaslı bir ta'lim gördükten sonra **Hindu, Zerdüşt, Budha** ve **Hıristiyan** din ve doktrinlerini ve kadim Yunan felsefelerini gereği gibi tedkik ederek henüz 25 yaşındayken bütün insanlığa şâmil (=Universel) bir din tesisi için Hind'e, Çin'e ve Orta Asya'ya seyahatler ederek ve birçok kitap ve Rit'ler yazarak kendi adına izafetle **(Manischeisme)** akıydesini, Sasanî Hükümdarı **Peruz**'un teşviki ve himâyesiyle önce Yakın ve Orta-Şarkta, az sonra da dünyanın üç kıt'asında yaymağa muvaffak olmuş ve milyonlarca taraftar bulmuştu.

Tek din ve ahlâk prensipleri üzerine kurulan **Mani** akidesine göre, insanlar saf benliklerinde Tanrı'dan bir şu'le (=Radiation) taşır; bununla beraber, insanların fi'il ve hareketlerinde zıt iki unsur mücâdele halindedir; yani, insanda (Rahman) ile (Şeytan), — diğer ta'birlerile — nur ile zulmet, iyilik ile kötülük, ilim ile cehâlet daimî bir savaş üzeredirler; bunlardan hangisi gâlib gelirse ona göre insan ya cennetlik veya cehennemlik olur; bu ikili akıydenin

---

(1) Hüseyin Cahid Yalçın 1934 yılında çıkarmakta olduğu (Fikir Hareketleri) Dergisi'nin 5. nüshasında Nesimî'nin edebî ve fikrî şahsiyetini tebarüz ettirmiştir.

(2) Doğrudan doğruya Bektaşilik müstesna olmak üzre, gayr-i sünnî tarikat Sofî ve Mürid'leri zaman zaman devletin başına ciddî gâileler açmışlardır ki bu hareketlerin siyasî cepheleri mevzu'umuzun haricinde bırakılmıştır.

Zerdüşt dininden mülhem olduğu aşikârdır.

Alman türkoloğ, von **Le Coque**'un idaresi altında 1907 yılında Orta Asya'ya gönderilen ikinci keşif heyeti tarafından Semerkand (=Sugdiana) bölgesinde yapılan araştırmalar sırasında, Aram'ca, Pehlevice, eski türkçe, süryanice yazılmış **Mani** kitapları bulunup Berlin'e getirilmiş ve tercümeleri yapılarak **Kaiser Friedrich Müzesi**ne konulmuştur. Fransız müsteşrik **Paul Pelliot** da **Turfan** harabeleri civarında **Maniche** karakterinde bazı mi'marî parça ve freskler bulup Fransa'ya taşımıştır.

Prof. W. Barthold'un müsteşrik **G. Dunezil'in** mongol'lara ve Siberya'ya dair yazdığı bir tetkik eserinden alıp naklettiğine göre mongol'lar arasında XIII. asırda bile **Mani** akıydesi yaşıyormuş; bazı türk tarikatlerinde **Menicheisme** tesiri görüldüğünü söyliyen **Barthold**, misal olarak bu akıydenin üç büyük ahlâk prensipi olan elini, dilini, belini mahfuz bulundurmak tavsiyesini zikrediyor (3). Yani, haklara ve şahıslara tecavüzde bulunmamak, yalan söylememek ve küfr etmemek, zinadan sakınmak tarzında açıklanılan bu güzel prensip hakikî Bektaşilik'te tamamiyle benimsenmiştir.

Bektaşî tarıkatinin ilk müessisi olan ve türkçe prens unvanını ifade eden BEKTAŞ (beg+taş), **Hacım Sultan**'ın Velâyetnâmesine göre, Horasan emirlerinden Sultan İbrahim Sanî adında bir zatin oğludur; bundan ötürü «Sultan, Hünkâr = Hünük + kâr» gibi unvanlar taşımıştır; nesebi yedinci göbekte Hazret-i Muhammed'e ulaşır; Milâdî 1248 (H. 646) yılında Horasan'da dünyaya gelen BEĞTAŞ henüz 4 yaşındayken **Ahmed-i Yesevî**'nin mürid ve dâ'îlerinden **Lokman Perende** adındaki şöhretli bir âlim-mutasavvıftan ders almağa başlamış ve bu suretle ma'nen ve yaşça kemale erdikten sonra bir (PÎR) mertebesine yükselmiştir.

Anadolu ve Rumeli'de devam eden siyasî ve içtimaî hareketlere yabancı kalamayan **Bektaş** kendinden önce Anadolu'ya **Baba Resûl** adında bir halifesini göndermiş ve az sonra da kendisi hicret etmiştir. Ancak, Anadolu'ya yerleşmezden evvel Mekke'de, Medine'de, Suriye'de bulunmuş, (Hâcı) olmuş ise de bu yerlerde uzun müddet kalamayarak Anadolu'ya dönmüştür; sırasiyle Antep, Konya ve Kayseri gibi o tarihlerde bir çok âlim ve mutasavvıfların yaşadığı diyarlardaki şöhretli Allah-adamlarını — rivayete göre, Hazret-i Mevlânâ'yı da — ziyaret ettikten sonra Amasya'ya gelmiştir. Yine o tarihlerde ce-

---

(3) Prof. Dr. Berthold'un İslâm medeniyeti tarihi, Köprülüzade Mehmet Fuat tercümesi, S. 165.

reyan eden birinci Haçlılar Seferinde Konya ve Malatya'ya kadar ilerliyen Bizans İmparatoru **Alexius Comnenus** (1048 - 1118) ordusu ile Frank'lara kumanda eden **Balonia** kontu **Godefroie de Bouillon**'u, yıllarca süren çetin ve kanlı savaşlardan sonra, mağlûb ve Suriye'ye kadar ta'kib eden Selçuk Hükümdarı **Rüknüddin Mes'ud** seferden döndükten sonra merkez ittihaz ettiği Amasya'yı i'mar ederek yeni mahalleler, dergâhlar, medrese ve cam'iler, imaretler yaptırmış ve bir çok âlim ve mutasavvıfları himayesi altına almıştı; Horasan'dan gelip Amasya'daki dergâhlardan birinde yerleşen ve kendi adına nisbetle **(Babaî)** tarıkatini kuran **Baba İlyas** ilim ve irfan sahibi ve mütefekkir bir zat olduğundan Amasya'ya gelen **Hacı Bektaş'i Velî** o tarihde (1257) kırk yaşlarında ve olgun bir Allah-adamı vasfını taşıdığı halde **Baba İlyas**'a intisabetmişti.

Baba İlyas'ın vefatından sonra mürid ve halifelerinden **Baba İshak Kefersudî,** Horasan'da başlayan Melâmî tarikati ile Bâtınilik ve Şi'îlik doktrinlerini ve islâmlıktan önceki türk inanışlarını birbirine karıştırarak yeni bir **(Râfızilik = Hétérodoxie)** icadetmiş ve büyük bir halk kütlesini etrafına toplamıştı. Müridleri tarafından kendisine (Baba Resûl-Allah) unvanı verilen **Baba İshak** nihayet **Mani** akiydesinde olduğu gibi kendi ma'nevî benliğinde Tanrı'dan bir unsur mevcud bulunduğunu ileri sürdüğü için tekfir edilince, geniş bir isyan hareketi ile Selçuk hükümdarı **İkinci Gıyaseddin Keyhusrev'i** müşkil duruma düşürmüş ise de mücadele neticesinde yakalanarak ukubetle idam edilmiş ve müridlerinden başlıcaları da (Baba)nın âkıbetine uğramıştı (1279).

Hacı Bektaş öyle anlaşılıyor ki, babaîlerin ukubetini görünce, Amasya'dan Kırşehir'e gelerek bugün yine kendi adını taşıyan köyde yerleşmiştir (4).

Hacı Bektaş, babaîlerin müfrit akıydelerini benimsememekle beraber, tesis ettiği tarıkatte (Nas)lara fazla bağlanmamış ve metafizik mefhumlarda serbest düşünceyi tercih etmiştir.

Hacı Bektaş'ın «Velî»liği ve yaygın şöhreti Hacıbektaş Köyünde yerleştikten sonra başlar.

«Daha ilk zamanlardanberi sünnîliğin ve sünnî tarıkatlerinin hâkim olduğu büyük merkezlerde değil, daha ziyade göçebe aşiretler, köyler ve hududlarda yaşayan askerî zümreler gibi sünnîlik tesirinden oldukça uzak kalmış geniş halk tabakaları arasında yayılan Bektaşilik, bütün bu cins Bâtınî zümreler

---

(4) Bektaşi şeyhlerine (Baba) unvanının verilmesi Babâî tarıkatinin yadigârıdır; ancak bu unvan Bektaşilikte isimden sonra, Babâîlikte isimden önce gelir.

gibi çok kuvvetli bir propagandaya mâlikti... Bektaşiliğin müslüman ve hıristiyan câhil halk kütleleri arasında daha ilk zamanlardan başlıyarak daima taraftar bulmuş ve akıyde itibariyle gittikçe daha syncrétiste bir mahiyet almıştır. (5)»

Hacı Bektâş-i Velî'nin pek çok «kerâmet»lerinden bahsedilmiştir. Bektâşî âlimleri tarafından (Büyük Velâyetnâme) ve (Küçük Vilâyetname) adlariyle telif edilen iki kitaptan büyüğü tarikat pirinin kerametlerini, küçüğü ise Hazretin «Hadiselerini = Verdiği haberleri» ve ettiği va'azları ihtiva etmektedir; çoğu tabi'at kanunlarına aykırı olan bu kerametlerden tipik bir misâli **Eflâkî**'den alıp aşağıda naklediyoruz :

«Kırşehir vilâyetinin emîri ve Mevlânâ'nın hâlis müridi olan Emîr Nureddin bir gün Mevlânâ'nın hizmetinde Hacı Bektâş-i Horasanî'nin kerametlerinden bahsederek, bir gün, diyordu, Hacı Bekteş'in hizmetine gittim. O, dış görünüşe hiç saygı göstermiyor, Şeri'ate uymayor ve Namaz kılmıyordu, ona Namaz kılması için ısrar edince: git, dedi, su getir, abdest alıp taharet edeyim; su getirdim; «Elime dök!» dedi, verdiği maşraba ile eline döktüğüm suyun kan olduğunu gördüm ve şaşırdım. Mevlânâ dedi ki, temiz suyu kirletip kan yapmak hüner değildir, asıl hüner kanı temiz su hâline getirmektir». (6).

İster din ve tarikat sahalarında, ister siyaset âleminde olsun şöhret yapmış ve bilhassa iyi şöhret yapmış insanlar hakkında halk tarafından ve çoğu da o şöhreti istismar edenlerce, türlü keramet ve menkibeler uydurulduğuna ve zamanla bunların efsaneleştirildiğine uzak ve yakın târih şahadet eder. Bununla beraber, bu çeşit insanlar efsân esislerinden tecrid edildiği takdirde yine bir kıymet ifade ederler. Çünki, halk kitlesini ardı sıra sürüklemek için bir insanın üstün vasıflar taşıması icabeder. Bu itibalra, **Hacı Bektâş da** üstün insanlar arasında ve kendi sınıfında bir yer alır.

Hâcı Bektâş-i Velî, Osmanlı devletinin kuruçusu **Osman Gâzi** ile büyük kardeşi **Alâeddin Paşa** tarafından Bursa'ya da'vet edilerek **Alâeddin Paşa**'nın teşkil ettiği muntazam askerlik ocağına, teberrüken, ad vermesi kendisinden istenilmiş ve o da **(Yeniçeri)** adını vermiş olduğu, **Osman Gâzi**'ye kılıç kuşattığı rivayet edilmekte ise de, **Hacı Bektaş**'ın M. 1297 (H. 679) tarihinde vefat ettiğine, **Osman Gâzi**'nin de 1299 yılında Osmanlı Devleti'ni kardeşi ile birlikte teşkil ve Yeniçeri Ocağını tesis ettiklerine bakılırsa bu rivayetin de yukarıda bahsettiğimiz efsaneler zümresinden olduğu anlaşılır. Ancak şu cihet tarihî bir

---

(5) İslâm Ansiklopedisi, S. 462.

(6) Ahmed Eflâkî (âriflerin menibesi), Maarif Vekâleti neşriyatından; S. 539-540.

hakikattir ki, Yeniçerilik, ilk tesis yıllarından itibaren tâ **İkinci Mahmud** tarafından — Bektâşî tarikati ile birlikte — lâğvedildiği tarihe kadar bu ocağın gayr-i resmî mezhebi olagelmiştir (7).

Diğer bir yazıda, doktrin ve «credo=âmentü»lerinin başlıcalarından bahseceğimiz Bektâşîliğin Rumeli'deki fütuhata ma'nevî yardımı dokunmuştur. İkinci Osmanlı Padişahı **Orhan Gâzi** ilk defa Çanakkale Boğazından Gelibolu sâhiline 40 kahramanla geçtiği sırada aralarında **Seyyid Ali Sultan** ve **Mürsel Baba** adlarında iki bektâşî babası bulunduğu ve Gelibolu'yu rum tekfûrundan alıp fetheden mücâhidleri tergib ve teşvik eyledikleri Aşık Paşa Târihi'nde tafsilâtla kaydedilmiştir.

Yine bir Bektaşi efsanesine göre, yukarıda adları geçen iki Bektaşi babası Dimetoka'ya gitmişler ve bir Bulgar prensesinin evine destûrsuz girip bir seccade üzerinde Namaza durmuşlar; dul prensesin bâkire kızı bu pervasızlıktan öfkelenerek seccâdeyi altlarından hiddetle çekip iki dervişi yere yuvarlamış... Kızın kuvveti karşısında hayran kalan iki dervişten **Mürsel Baba** kızdan bir çanak bal getirmesini rica etmiş, **Mürsel Baba** parmağını bala batırarak bâkire kızın ağzına vermiş; bir parmak baldan gebe kalan bâkire kız bir erkek çocuk doğurmuş ve ona **Balım Sultan** adı verilmiş; işte böyle «légendaire» bir doğuşla dünyaya gelen ve prenses annesine nisbetle (sultan), bal efsanesine nisbetle de (Balım) denilen **Balım Sultan** çocukluğundanberi «Pîr Evi» denilen ve **İkinci Bayezid**'in takdirini celbeden **Seyyid Ali Sultan**'ın Postnişin olduğu Bektaşi dergâhında ta'lim ve telkin gördüğü ve hıristiyan annesinin tesiri altında kaldığı için, müslümanlığa henüz tamamiyle temessül edemiyen ve yabancı kalan Balkanlar halkı arasında daha kolaylıkla islâmlığı yaymak maksadile bektaşilikte bir reform yapmak zaruretini duymuş ve yapmıştır.

Hacı Bektaş'ın vefatından sonra takriben bir buçuk asırdan beri metodsuz ve gelişi güzel devam ettirilen bektaşilikte yeni şartlara göre bir reform yapmak ihtiyacını duyan **Balım Sultan**'ın, yaşadığı sosyal muhitin ma'nevi ihtiyacını kavrayan fikren yüksek bir teşkilâtçı olduğu anlaşılıyor.

Bektaşîliğin ikinci müessisi olması itibariyle (Pîr-i Sâni) denilen bu zat, şifahî propagan-

---

(7) Mahmud II. tarafından kaldırılan Bektaşilik, Abdül'aziz zamanında, Devlet ricâli arasında bulunan bir çok bektaşilerin telkinleriyle tekrar ihya olunmuşsa da, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti tarafından, diğer bütün tarıkatlerle beraber bektaşilik de kanun hârici edilmiştir.

dalarından başka (Erkânâme) adındaki kitabı ile de bektaşilik doktrinlerini, âyîn ve erkânını, merasim metodlarını tesbit ve izah etmiştir; **Balım Sultan**, yeni fethedilen Doğu Avrupa bölgelerinde yaşayan çeşitli ırk ve mezheblere mensub halk arasında müslümanlığı yaymak ve kabûl ettirmek maksadiyle bektaşilik doktrinlerine hıristiyan akıydelerini de okşayan ve islâmlık farzlarından bir kısmını ta'dil eden «credo»'lar ilâve etmek zaruretini duymuştur; bundan ötürüdür ki, İran hududlarından Macaristan'a kadar yayılan geniş coğrafî sahadaki gayr-i müslim milletler arasında bektaşilik ve dolayısiyle de müslümanlık sür'atle ve ekseriya icbarsız intişar etmiştir.

İstanbul'da yüksek tahsilini yaptıktan sonra Arnavudluğa giderek (Berat) civarındaki (Tomori) dağı yamacında eski bir bektaşi tekyesinin post-nişinliğinde bulunurken komünistler tarafından öldürülen şa'ir ve bilgin **Ali Türâbî Baba** tarafından yazılan ve bir kısım batı dillerine de tercüme edilmiş olan (bektâşilik târihi)nde bildirildiğine göre, vaktiyle Osmanlı İmperatorluğu dâhilinde 7.5 (yedi buçuk) milyon bektaşi varmış..

Azarbaycan'dan Macaristan'a, Kafkasya'dan Mısır ve Yemen'e kadar geniş bir coğrafî sahayı kaplayan Türk-Osmanlı İmperatorluğu içinde revaç bulmuş olan bu tarıkat mensublarının mikdarında **Ali Türabî Baba**nın fazla mübalagası olmasa gerek; bu bilgin ve aydın bektaşi babasının türkçe yazdığı nefeslerden birinde :

«Derd-ü gamin gevherini bulmağa
Kasavet bahrine daldık, bakalım.
Ümidimiz vardı halâs olmağa
Girdab-i mihnette kaldık, bakalım!»

diyerek kendi hazîn âkibetini önceden sezmiş gibidir.

Hacı Bektaş devrinden **Balım Sultan** zamanına kadar geçen takriben bir asırdan fazla bir zaman zarfında bektaşi babalarının Münzevilik (= Ermitage) mecburiyeti olmadığı halde **Balım Sultan**, post-nişin bektaşi babalarının evlenmeyip mücerred yaşamaları, kulaklarına demir halkadan birer küpe takmaları ve göğüslerinde de camdan veya somakiden bir (Teslim Taşı) taşımaları mecburiyetini ihdâs etmiştir. Yine bu zat tarafından bektaşilerin derecelerine göre kılık ve kıyafetleri de düzenlenmiş ve serpuşlarının biçimi tayin edilmiştir: Bektaşi erenlerinin başlarında, her dilimi bir İmâm'ı temsil eden 12 dilimli (Hüseynî Tâc) ve derecelerine göre bir kısmının da başlarında 7 imamı temsil eden 7 dilimli (Elifî Tâc) denilen ve alt kısmının yarısında pek şişkin olmayan yeşil bir sarık sarılı mahrutî birer külâh taşımaları usulü konulmuştur.

Bektaşi babaları iki grupa ayrılır; bunlardan birinci grupa

mensup olanlara, Hacı Bekteş neslinden olduklarına inanılarak (Bel evlâdı) ve Pîr'in sulbünden gelmedikleri halde onun akıydelerini sadakatle benimseyen ikinci grupa da (Yol evlâdı) denilir. Ayni zamanda (ÇELEBİ) unvanıyla da anılan (Bel evlâdları) köylerde ve vaktiyle Anadolu'nun hemen her bölgesinde göçebe yaşayan Kızılbaş, Tahtacı, Çepni ve Abdallar gibi Alevî sıfatı altında toplanan göçebe türkmen oymakları arasında dolaşarak câhilâne telkinlerde bulunur ve ahlâk hudutlarını aşan âyîn'ler icra ederlerdi.

Yol evlâdı olan bektaşiler ise şehirlerde veya şehir civarındaki güzel manzaralı yerlerde kurulmuş olan dergâhlarda tarıkatı temsil eden Baba'lardı; bunlardan, yaşları fazla ilerilemiş olanlarına da, daha ziyade bir hürmet hitabı olarak (Dede-Baba) denilirdi.

Yol evlâdı olan babaların çoğu Gnostique fikirlerle mücehhez irfan sahibi, bilgili, şâ'ir ve zarif insanlardı; en hoş bektaşi nükteleri bunlardan işitilirdi.

Bektaşilerin Bel-evâldı da, Yol-evlâdı da, Allah, Muhammed ve Ali'den mürekkeb üçlü bir kudsiyete derin bir sevgi ve hürmetle bağlı ve peygamberin torunu İmam Hüseyin neslinden 12 İmâm'a hürmetkâr olmakla beraber, Hıristiyanlıkta olduğu gibi üçlü bir ulûhiyet akıydesine iltifat etmemişlerdir.

Tanrı'yı, Muhammed'i, Ali'yi ve Peygamberin torunlarını aşırı bir muhabbetle sevmek hususunda bektaşiler, müfrit ve mu'tedil bütün Şi'a mezhebleri mensupları ile birleşmektedirler; yine bir kısım Şi'îler gibi Emevî halifelerini ve bilhassa Hazret-i Hüseyin'i Kerbelâ'da ma'sum çocukları ve 72 taraftarı ile toptan şehid ettiren Yezîd'i nefret ve la'netle anarlar; ilk dört islâm halifesinden en çok Ali'yi severler.

Bektaşiliği objektif bir görüşle tedkik ve tenkid edemeyen bir takım Sünnî müellifler, bu tarıkatin yukarıda hülâsatan bahsettiğimiz hususlarından dolayı bektaşileri müslümanlıktan ayrılmış Râfızî bir zümre olarak göstermeğe çalışmışlardır. Filhakika, bektaşiler zâhidliğe ve kara softalığa karşı müdafa'a cebhesi kurmuşlar ve dogmatik inanışların dar çemberinden kendilerini kurtarmışlar ise de, esas itibariyle müslümanlıktan ayrılmamışlardır; dünya işlerinde olduğu gibi, Allah ve Ahiret mefhumlarını da nassî kayıtlardan azâde olarak akla ve mantıka uygun bir zihniyetle muhakeme ve inanışlarını serbestçe ifade etmekten çekinmemişlerdir.

Bektâşî'ler gönül ehli ve rind insanlardır; her yaşta içlerinde aşk ve muhabbet âteşi taşırlar, onlara göre «Âdemi âdem eden üç harf ile beş noktadır». Bu mısra'la ifade edilen duygu,

arapça imlâ ile üç harf ve beş noktadan ibaret olan (AŞK) kelimesidir.

Bektâşî bilgin ve şâ'irleri «Vahdet-i vücûd»'a inanmış hür fikirli ve aydın insanlardı. Şi'ir ve «Nefes»'lerinin çoğunda «Vahdet-i vücûd» akiydesinin izleri açıkça görülür; son zamanda Bebek'teki bektaşi dergâhının post-nişini olan merhum **Edib Harabî Baba**, «Vahdet-i vücud»'u şöyle ifade etmek istemiştir :

«Kâf-u nûn hitabı izhâr olmadan
Biz kâinatın ibtidasıyız.
Kimse vasıl'ı didâr olmadan
Biz (Kab'e kavseyn)'in (Ev-ednâ) sıyız.»

Yani: sünnî akıydesine göre, Allah kâinatı, arapça (Var ol!) emir ve hitabını ifade eden (K Ü N) diye yaratmış; halbuki biz, bu yaratılış hitabı izhar edilmeden evvel de var idik. Kimse Tanrı'nın yüzünü görmediği halde biz ona iki kaş arasındaki mesafeden daha yakın bulunuyorduk, demek istiyor.

Yine Edib Harabî Baba diyor ki :

«Yok iken Âdem ile Havva âlemde
Hak ile Hak idik sır-rı mübhemde;
Bir gece mihmân kaldık Meryem'de,
Hazret-i İsâ'nın öz babasıyız.»

Hazret-i İsâ'nın öz babasından maksad, onu Meryem'e nefheden «Ruh-ul Kuds»'tür.

Bektaşiler Tanrı'ya da pervasız ve samimî hitablarda bulunmaktan çekinmemişlerdir. Çünki, onlarda ne cennet hevesi, ne de cehennem korkusu var. Gönülleri yalnız samimî muhabbetle dolup taşar. Bektâşî babalarından **Kaygusuz Sultan**'ın bir «nefes»'inden aşağıya aldığımız parçalar buna bir misâldir :

«Yücelerden yüce Tanrı,
Erbabsın sen Koca Tanrı,
Âlem okur Kelâm ile
Sen okursun hece Tanrı.

Âsi kullar yaratmışsın,
Varsın şöyle dursun diyu;
Anları koymuşsun arada,
Sen çıkmışsın uc'a Tanrı.

Kıldan köprü yaratmışsın,
Gelsin kullar geçsin diyu,
Hele biz şöyle duralım,
Yiğit isen geç â Tanrı!»

Bektâşîliğin âyîn, erkân ve akıydelerinden söz açmayı başka bir zamana bırakarak, bir bektâşi olan Filozof **Rıza Tevfik Baba**'nın rindâne şi'irlerinden birkaç parçayı aşağıya alarak uzun sözün kısasını tercih ediyoruz :

«Harâbât ehliyiz bu âlemde,
Şevk ile onda dem sürenlerdeniz;
Hesap sorma bizden hayli demdir,
Defter-i âmâli dürenlerdeniz.

Ders alub canânın fettân gözünden,
Şi'ir meşk eyledik şirîn sözünden,
Gizlice bir yoldan, bâtın yüzünden
Kâ'be-i maksuda erenlerdeniz.

Ârifsen kâmiller önünde eğil,
İlminle öğünme, sen kendini bil!
Bâğ-i ma'rifette biz - bir gül değil -
Deste deste çiçek derenlerdeniz.»

MÜSAMAHA (TOLÉRANCE)

★ **Cemil İpekci** ★

Mason esas prensiplerinden biri de «**TOLERANCE**» Müsamahadır. Bu mevzu konuşulurken Muhterem Üstadım Burhanettin Develioğlu yapılacak veya yazılacak bir konferansta «**Tolérance**» tabirine «**ve hudutları**» kelimesinin ilâvesini tavsiye ettiler.

Yazımızda «**hudutları**» kelimesinin ilâvesinde ne kadar haklı bir görüşleri olduğunu anladım. «**Tolérance**» hakkında bir çok yazı ve eserler okudum; fikir ve kanaatımı ifade eden bu yazı, Fransa Büyük Locasına bağlı olan «Beynelmilel Dostluk» Mahfili azasından **JEAN MINIER** Üstadımın Mahfilinde yapmış olduğu bir konuşmadır. Üstad bir kalp krizi neticesinde ebedî Maşrıka intikal etmiştir; bu konuşma son konuşması idi; ifadesi isteyerek sert ve hırçın olmasına rağmen zevkli bir hassasiyetle hazırladığı görülüyor. Benimsediğim fikir ve kanaatları imkân ve kudretim dahilinde nakil etmiye gayret ettim : Müsamahanıza sığınıyorum.

Tolérance iki cephelidir: bazen faideli, çok defa da zararlıdır. Mevzua girmeden her kesçe bilindiğine emin olduğum bir hikâyeyi tekrar edeceğim :

Kadim Yunanistan'da yaşamış «ESOP»'ı bilmeyen yoktur. **Esop** hür olmadan evvel birçok efendilere kölelik etmişti. Çok zeki ve hazır cevabtı. Efendisi **ESOP'a** samimi ve sevdiği bir dostunun akşama yemeğe geleceğini, misafirini ağırlamak için en mutena bir yemek hazırlamasını tenbih eder. Efendi, misafirile beraber eve gelince hazırlanan yemeğin ne olduğunu **ESOP**'a sorar. O da (DİL) hazırladığını söyler ve hayret eden Efendisine DİL'in en müstesna bir yemek olduğunu ve DİL'in faziletlerini, dünyanın tatlı dille döndüğünü ve tatlı sözle en müşkülpesent insanları bile memnun etmek kabil olduğunu anlatır.

Bir kaç zaman sonra Efendisi, akşama yemeğe misafiri olduğunu, gelecek misafirden hoşlanmadığını, tekrar gelmemesi için fena yemek hazırlamasını tenbih eder. Efendi akşam sofrada yine (DİL) görünce sebebini **ESOP'**tan sorar. Bu defada **ESOP,** DİL'in ne kadar fenalıklara sebep olduğunu ve kötü bir DİL'-

in dünyayı batırmıya kâfi geleceğini izah eder.

Tolérance'da, Dil gibi, iki taraflıdır. **TOLERANCE** mesleğimizin esaslı ve ehemmiyetli, en faziletli bir umdesi, en yüksek esaslarından biridir, sui istimal etmiyerek kullanılması şarttır.

Tolérance nedir? Mani olmak istenilmiyen yahut mani olunamıyan kusurları igmaz etmek, affetmek. Ne güzel bir hüsnü tabir (!). Lûgatin tarifine sığınmış aczın zarif itirafı (!)

Bu, günlük hayatımızda elîm manzaralarla tezahür ediyor. Fuhş... müsamaha, kumar... müsamaha, karaborsa... müsamaha, Halkın sefaleti üzerinden temin edilen gayrı meşru kâr... müsamaha, her şekil ve cins sefahat karşısında... müsamaha. Mürai Tolérance. Haricî manzarasına itina etmek şartile her şeye müsait. Bu hakikatın bir numaralı düşmanıdır.

Bu himayekâr müsamaha dizginsiz bir hırsı örter ve kendini mazur göstermek için yüzüne bir atıfet, hattâ halimlik nikabı takar; maymun gibi görünüşüne ve binbir canbazlıklarına rağmen o vazih ve serinkanlı bir hodbinlik âbidesidir.

O halde «Tolérance» Masonluk fazileti değil midir? Evet, o bir fazilettir ve en güzelidir. O, insana tahammül etmesini tavsiye etmiyor mu? Mason ideali namına bu haşin yazının devamı müddetince daima müsamahakâr olmanızı isteyeceğim. İmkân ve kudretim dahilinde ondan istifade edeceğim, bu suretle Mason idealine hizmet etmiye bütün kuvvetimle gayret ediyorum. Açık ve serbest konuşalım.

Başkasına müsamaha ile tahammül göstermek, söylediklerini aynen tasdik veya kabul etmek değildir. Başkasına tahammül göstermek kat'i bir çerçeve dahilinde müsamaha etmek, menfaat gayretile söylediklerini münasip bulmak ve onun gibi düşünmek demek değildir.

Bu müsamaha menfidir. Bu müsamaha değil, diplomatlıktır. Bu hakikat arayan iyi niyet sahiplerini durdurmıya matuf bir harekettir.

Bu müsamaha, bazı kardeşlerimizin söz söyledikleri vakit tasvibkâr bir sükût ile karşılaştıkları zaman daldıkları çıkmazdır. Bu sükût aldatıcıdır. Söz söyliyeni aldatır. Kardeşlerinin ruhî vaziyetlerinin ayinesi değildir. Neticeten, bu tatlı müsamaha Mahfeli idlâl eder. Kardeşlerine müsamaha göstermek! Bu ne feragat ve sevgi ile dolu program! Ancak bu müsamaha lüzumsuz, bitaraf ve kısırlıktan sararmış bir klişe halinde kalmamalıdır. Bunu vaktında merhamete kalbedebilelim ki bize söylenen sana yapılmasını istediğini başkalarına yap, sözü yerini bulsun. Aldanmıyorsan, bütün kudretinle ona yardım et, bil ki, o, yardıma muhtaçtır ve

her şekilde... ahlâken veya maddeten... Bu sonuncudan bahsetmeyelim, boş yere vaktimizi heba ederiz; Mason da olsa insan oğlundan fazla istemeyelim. O vaatte ganidir. Hemcinsine hodbinliğinin vermemiye müsaadesi bu kadardır. Vaad etmek kadar kolay ne var? Kesesi açılmadan izzeti nefsi tatmin edilmiştir. Bu gibi boş imkânlarla kendisini göstermek, sâdedillerin nezdinde kendisine paye verdirmektir.

Vaatleri yerine getirmenin ne kadar müşkül olduğunu kabul edelim. Zaten buna pek az ehemmiyet verirler. Hodbinliğin kuştüyü şiltesinde oturmak ne iyi ve diğerkâmlığın katı sedirinde bulunmak ne zahmetlidir! Bu, hakikat, beşerîdir, fakat masonik değildir.

Manevi yardımın fazla cesaret ve feragata ihtiyacı yoktur, bunda para vererek değil, tek bir kelime yetişir. Sâde yahut yaldızlı, riyakâr yahut samimi, heyecanlandıran veya sâkinleştiren kelime... başkasına yardım etmek için portföyünü açmıya, vaktinden, rahatından bir kaç saatını feda etmiye lüzum yok. Hayal veya ümit vermek ne kadar kolay şey!...

Bu manevi yardım da yapılamadığına göre saydıklarımın da kolay olmadığı görülüyor.

Kardeşine karşı Toleran olmalı, fakat bunu yaparken hakikatı aramayı ihmal etmemeli; bu, bizim nihai gayemizdir. Bu harikulâde bir şeydir. Ancak bu Mahfelde yeri olmıyan snobismin menfaatına feda edilmemelidir. Müsamaha hakikatin aranılmasını tamamlamalı, yoksa onu hükümsüz bırakmamalıdır.

Madeniyatımızı Mabedin dışında bırakmadık mı? Evet veya hayır... o halde ihtirasımızı susturalım, âtıl bir müsamahaya sığınmayalım, hakikati kardeşçe, hiç olmazsa arkadaşça münakaşa edelim.

Arkadaş olmakta ne kadar güzel olur. Etrafımıza bir bakalım; arkadaşlık bizi birleştiriyor mu? onu da kat'iyetle zannetmiyorum.

Aramızda beraberlik pek az. Kabahat kimin? birbirimizi daha iyi anlamıya çalışalım. Gevşek olan durgunluğumuzu biraz kırbaçlıyalım. Şahsî menfaatlerimizi unutalım. İmtiyazlarımız, müstesna durumumuz ne kadar büyükse o kadar sade ve mütevazi olalım. Bedbahtlara karşı mütekebbir davranmıyalım. Onlara iyi muamelemizle felâketlerini unutturalım. Her ne bahasına olursa olsun, kibri, azemetimizi frene edelim. Sanii Azamı Kâinatın bize bahşettiği iyiliklere teşekkürümüz böyle olsun. Câli değil, bir Mason kalbile ittihad zincirini teşkil edelim.

Bu hakiki samimiyetin bir Mason Mabedinde yapmacık ve haricî zeynetlerinden âri olarak

teşekkül etmesi imkânı daima mevcuttur.

İnsan saf bir maden değildir. Haricî benliği çok defa yaldızdan ibarettir: Parlaktır, temiz ve lekesizdir, ilk görünüşte bir kıymet ifade eder; Eskiyince manzarası bozulur. İşte çoğumuz bu kolayca paslanabilen madenden yapılmışız.

Bu sun'î parlaklığı muhafaza etmek için **Tolerance** aynası kullanılır. Medenî yaşayışımıza elzem olan ticarî cilâyı vermek için kelimeler, cümleler, jestler kifayet eder. Bu mukaddes Mabedi mübalâğalı «selekt» bir salona çevirmiye hakkınız olabilir mi? Kardeşlerim, Ham Taş, Demir Kalem işçisinin çalışmasını gösteren ve sağa sola sıçrayan taş parçaları, tozlar nerede? Taş parçaları, belki bazen yaralar, fakat öldürmez. Tecrübeyi, muhakemeyi, idrâki bilirsek başkalarının iztirabını daha kolay anlarız. Böylece hakikat bukalemun bebeklikten çıkar. O, idarei maslahat endişesiyle binbir kalıba giren bebek değildir.

Bu Mason Mabedine sevgi ve samimiyetle ham taşı yontmıya, temizlemiye, cilâ vermiye gelinir. Yoksa evvelden müzaharetleri temin edilmiş, hipnotize edilmiş jüri önünde rol oynamıya değil.

Tezatlar yaşıyor, parmakla dokunulur şekildeki boş lafla ve Tolerance maskesile hakikata hizmet edilmez. Hakikat yalnız mürâileri ürkütür. Onun saf çıplaklığı karşısında yüzlerini kaparlar. Bu, mes'uliyeti refeden mütavaatkâr bir duruştur. Hulûskârlık ederek başkasının sempatisini kazanmak, ben kimseye çatmam, herkes beni sever, demek» kabildir.

Bu, Mason müsamahası üzerine değil, insanların hamakatı üzerine kurulmuş çocukça bir hodbinliktir. Bu gibiler hâdiseleri yalnız kendi menfaatleri üzerinden muhakeme ederler. Hemcinslerinin saadetlerinden bihaberdirler; fikren değil, yalnız ismen Masondurlar.

Beşeriyet bir ağaçtır, yükselmek ve büyümek için ihtiyacı olan hayatiyeti müessir, münbit ve hayırhah topraktan almıya mecburdur. Aksi halde yalancı verniği altında ölü bir odun, kuru bir kalptir; hakikati aramak ve hayırhah bir müsamaha derecesine varamıyacak kadar fazla fakirdirler. İnanacak kadar da safdil değildirler. Zira bunda menfaatleri prestijleri haleldar olur. Bunlara acırım, zira hiç bir vakit kalbin muhakemeye galebesini anlıyamıyacaklar.

Her ne şekilde olursa olsun, kalb kendi kendini aldatmaz.

Hakikati aramak bir mücadeledir. Bu, cesaretle olur. Sözde nefsine hüküm etmek için müsamahanın paravanası arkasına gizlenerek susmak, hareketsiz durmak kolaydır. Bu nefsine

hüküm etmek mazereti gülünçtür; belki bu da gösterişli bir vaziyettir, fakat hakikatin âyinesi değildir.

Bu vaziyetin kendilerince Masoni tekâmüllerini, ham taşlıktan çıktıklarını belirtmiye yaradığını ve buna sükûtlarını veya şahsiyeti angaje etmiyen birkaç söz de ilâve edilirse terakki etmelerine yardımı olduğunu zan ederler.

Herkesin kendisine göre bir söz söyleyişi vardır. Sinirli olandan yavaş, sâkin konuşmasını, durgun birinden de heyecanlı söz söylemesini istemek doğru olmaz. Bu ikincisinin sâkin konuşmasını bir irade kuvveti farz etmek kabil midir? Böyle konuşması bünyesinin tabiiliğinden değil midir? Heyecanlı birinin sâkin, yavaş söz söylemesi iradesine hüküm etmekten değil, pozörlükten ibarettir.

Yavaş ve tatlılıkla çok acı şeyler söylenebilir. Yeknesak, yavaş, sâkin konuşmak neden bir masoni tekâmül zannediliyor? Bu şekil ihtirasa hükmetmek midir? Şayet beni heyecansız konuşmıya mecbur etseniz bunu bir tekâmül değil, bilâkis emel ve arzularıma vasıl olabilmek için riyakârlık telâkki ederim.

Bir insanın şahsiyeti, istenildiği zaman yüzü ters edilen bir pardüsü değildir. Bunu yapmıya çalışırken ancak yapmamak icabeder, bu da hoş bir şey olmasa gerektir. Ya ruhi tekâmül.. tabiilikten onu kovunuz o, yine koşarak avdet eder ve medenileştiği işitilmesin diye fötr terlik giyer de sessizce gelir.

Bazı müstesna idealistler hariç, insanların tekâmülü menfaatleri ile beraber hareket eder. Daha doğrusu maddidir. Ne olursa olsun yaşamak lâzımdır, mazur görmeli, bu arzu beşerîdir.

Ya muhakeme, karar verme, kuvvei maneviyeye sahip olduğunu göstermek işinde dişlerinin ucile gülümsemek, anlamış gibi görünme, mutedil bir tavır almak kifayet eder mi?

Herkesin temayüllerine riayet edelim, işte Masonluğun zenginliği buradadır. Bu bir araya toplanan gayrı mütecanis tabiat birliği ve ahlâkın zenginliğidir.

Bize benzemiyen birinin mason olamıyacağını düşünmek kadar gülünç bir fikir olamaz.

Tolerance Ahmed'e hürmet etmeyi ister, Mehmet'le münakaşadan çekinir; halbuki bu ri-

yakâr hareketile her ikisini de gülünç mevkie koyar .

Böyle bir **Tolerance,** Masonik değildir. Birader yanlış düşünüyorsa onu üzmemek için yanlış yolda mı bırakmalı? Söylersen belki alınır da sonra beklenen istifade kapısı kapanır! Öyle değil mi?

Muhatap ne kadar kuvvetli ve kudretli ise o kadar müsamahakâr olunur. Menfaat, şahsiyeti tamamen ortadan kaldıran bir âmildir. Muktedir, kuvvetli şahsiyetlerin dostu olmadığı, fakat çekinenleri bulunduğu bu suretle ve katiyetle tahakkuk eder. Bu TOLERANCE değil korkudur.

Bu haricî canbazlıklar içinde HAKİKAT ne oluyor? O, afyon içmişlerin rüyasındaki korkunç hayalettir. Lüzumsuzdur, ona inananlardan VEBALI gibi kaçılır!.

Hiç bir zaman madeniyatın karşısında şahsın bu kadar silikliğinin manasını anlamadım, menfaat için tekâpuyu kavrıyamıyorum. Böyle bir şey düşünmeyen KARDEŞLERİN çok olduğuna canu dilden sevinirim.

HAKİKAT, ulaşılmaz; ona sahip olmak güç ve vâhi bir düşüncedir. Fakat sarfedilen emeğin boş olduğunu da bilerek çalışmak feragatli ve azametli bir şeydir.

Elle tutmak, yok hayır, parmakla dokunmak, âzami yaklaşmıya çalışmak, ancak birbirimize samimi bağlarla yardım ederek hakikî kardeşlikle kibir ve gururdan uzak kalarak mümkündür.

HAKİKAT şahsa bağlı değildir. O ideal tahtında yanlızca saltanat sürüyor.

Fakat her insan, şahsiyeti, görüşü, duyuşu ile bir hakikat dünyasıdır.

Bu kardeş Mahfel için tecrübeye lâyık bir zenginliğe maliktir; gursuz, korkusuz, fakat samimi olan bu Kardeşlerden istifade etmelidir.

İtiyad ve alışkanlık dolayısiyle bir çok biraderler Mahfele geliyor, orada konuşulanlar bir kulağından girip ötekinden çıkıyor; her zaman değil fakat ekseriya böyledir; Netice: durgunluk, yani gerilemek! Cemiyetin muhtelif içtimai sınıflarına mensup 30 - 40 kişi bir kişi ile mutabakatı efkâra maliktirler. Harikulâde! Sonra da, insan Complex (karışıktır) derler; Asla!... Delil mi istiyorsunuz? TOLERANCE mı? Hayır! Fikir ve

kanaatinde cesaret noksanı! 30-40 zekâ çalışıyor, tahlil ediyor, muhakeme ediyor; Yalnız birkaç kişi konuşuyor, ötekiler cesaret edemiyor. Onlar da hitabet kuvveti, delil, mükabele kabiliyeti yok. Toplanan ve tasnif edilmeden bozulan fikirler! O halde susup kendisinden daha cesur ve daha şanslı biraderi dinliyorlar.

Çok söyleyecekler ve çok faydalı mevzular üzerinde konuşabilirler, fakat neresinden başlıyacağını bilmezler. Sonra da konuştukları vakit acaba Müsamaha ile karşılaşacaklar mı? Bu tehdit, onları susturuyor. Ve bu sükütlarile TOLERANCE'ı inkâr ediyorlar ve daha fenası belki de **TOLERANCE**'dan korkuyorlar.

Bu sebeple toplantılar adi bir ahbap toplantısına dönüyor. Bize itimad ederek aramıza girenler için ne hayal sukûtu! O halde, Kardeşlerim, harekete geçelim kıymeti ne olursa olsun (bir adamın fikri iyi) fakat (10-20 fikir, kanaat daha iyi)'dir.

Artık herkes bu aşağılık duygusundan, küçüklük iddiasından vazgeçmelidir, burada küçük, büyük yoktur; burada yalnız Kardeşler çalışıyor. İtimad ve samimiyetle birbirlerine hitabla (söyle, kardeşim, samimi ol, bu Mabedin kubbesi altında ihtiras yoktur. Senin hakikat idealin benimdir, de. Her düşündüğünü bütün fikirlerini söyle. Senin hakikatini söyle, belki bana yükselmek için yardım edersin. Benim de aynı şekilde bu zahmetli yoldan gidebilmem için sen yardım edeceksin. Sen muhayyelemi zenginleştireceksin; ben de senin hayat tecrübelerini artıracağım. Böylece başkasının yardımile her günlük hayatı başka zaviyeden ve daha hakiki olarak göreceksin. El ele Masonluk için faydalı olarak çalışırız. Yanılabilirsin, ben de lâzımsa hatânı tashih etmek için buradayım ve kendi hatâmı düzeltebilmek için de senden yardım bekleyebilirim.

Beni düşünmiye sevkettiğin gibi sen de düşünebilirsin. Fakat kardeşçe, halisane. Ben seni tenkit edeceğim gibi sen de mukabelede bulunabilirsin.) diyebilmeli.

İşte Kardeşlerim Hakikat ve Tolerance idealini böyle anlamalı. Onu hareketlerimizle muhal yapmıyalım. Bu hal asırlardanberi Masonluğun takip ettiği idealin inkârı olur.

Herkes vicdanını yoklasın ve Masoni **Tolerance**'ın esası HAKİKİ SEVGİ ve KARDEŞLİK olduğunu, haricî TOLERANCE'a hiç benzemediğini bir defa daha hatırlasın ve tekrarlasın.

San'at ve Ahlâk

★ Necdet Ekrem Olcay ★

Sanatı tarif edenler: Esasta en büyük kudretin görünüşü veya oyun tarzında şekillenen kudret veya tabiatın insan yaratıcılığındaki varlığında görünmesi diye vasıflandırırlar. Sembolik tasavvurlar, taklitçiliğin sevki tabiisi diyenler de mevcuttur. Netice ne olursa olsun insan zekâsı tabiate, dış dünyanın hadiselerine baktığı zaman onu çözmek ve açıklamak ister.

Bunun mühim bir kısmı seçmek ve susmakla geçer. İstidadı meydana çıkaran şey ise heyecandır.

İnsan burada görülmez bir «mana» kuvvetinin dış hadiseleri düzenlediğine inanır. İptidailerde ise bu çözme «mistik» bir karakter gösterir ve bu bir kadro içerisindedir. Tabiate sihri kuvvetlerle hakim olmak ister. Bu hakim olma duygusu onu bir takım pratik faaliyetlere, anlama ve açıklama tecrübelerine götürür. Bu suretle çevresinde olup biten hadiseleri izah denemesi, onda dini ve sihri bir tasavvurlar manzumesini meydana getirir.

Bu tasavvurlar manzumesi iptidainin hem ilk dini hem ilk bilgisini ve hem de ilk ruhi ve pratik faaliyetini teşkil eder. Dinî duygular hareket ve davranış tarzını tayin eder. Sihri faaliyet maddi ve manevi kuvvetlere karşı durmak için bir takım pratik tedbirleri araştırır.

Birinci ahlâki hareketlerimizi ikincisi ise ilk pratik ve estetik faaliyetlerimizi kuşatır. Ve topu birden örfi adetler denilen kıymetler manzumesini kurar.

Zekânın hürriyetsizliği ve serbest çalışması itikatla tahdid edildiği için dine bağlı örfi adetler manzumesinden ilk çıkan kıymet sanat oluyor ve hür düşünce kendisine çıkış imkânlarını san'atte bulmak istiyor.

San'at: Kültürün ilk mayasıdır. Kültürlü bir insan gerek ka-

dın ve gerek erkek olsun vücudunu mefkûreleştirmeli ve onlarda afaki bir güzellik aramalıdır. Muhakkak olan birşey varsa o da cinsiyet uzuvlarının, cinsiyet dolayısile alâkalı uzuvlardan çok daha az bedii kıymet arzetmesidir.

Cinsi cazibe hassalarımız, bir başkası için cazip olmadan hiç bir tesir yapamaz; meselâ göz, kulakta zevk duymalıdır. Renk zerafet, şekil gibi unsurların her şeyden evvel kendilerine mahsus bir cazibeleri vardır.

Aşka gelince: O türlü türlü istikamette koşar. Dine bağlılık insan sevgisi, hayvan sevgisi, tabiat veya sanat sevgileri şeklini alır.

Eflâtun, Darwin, Nietzsche, Freud'a kadar hepsi estetiği aşka bağlarlar. Fakat bazı mütefekkirlerde aşksız bir estetik te kurmuşlardır.

Bir nazariyeye göre: Sanat esas kanunlarını ahlâk ve cemiyete borçludur. Ciddi hayatın cemiyet içindeki şekilleri ise aile, meslek, devlet ve dindir.

Cemiyet gözünde sanat bir disiplindir. Fert içinse bir ferdiye mevzuunu teşkil eder. San'ati ahlâk dışı edenler de vardır. Fakat aile dışında gelişecek bir içtimai vazifedir de denilebilir.

Sanata göre aşkı bir lüks, anarşi mahiyetinde bir inkilâp, irticali muhalefet, harp hali, bir hiyanet olarak kabul edenler de vardır.

Bu telâkkilere göre sanat: Cemiyetlendirilmiş yüksek oyun halinde görülür.

Tolstoy'dan Bossuet'e kadar hepsi: San'atte ahlâk ayrılığı san'atin bedbinliği, kararsızlığı, şehvetperestliği ve nihayet cinsî saiklere meylindendir, derler.

San'atin ahlâkî ve gayriahlâkî olması davası: Şartlara bağlı olduğuna göre gaye iyiye ve güzele gitmek olduğundan esasta «realité» iyi ve güzel vasıtasiyle ahlâkta ahengi tesis etmektir. Namuslu bir insana ahlâk kaidelerini bilmek nekadar faideli ise kültürlü bir insanda estetik aşısı o nispette faydalı, zarif, ince bir haslet doğurabilir. Ve terbiyenin bir yardımcısı haline gelebilir. Yani bizi geniş ölçüde sevgimizin artmasına yardım eder. İşte onun içindir ki kültür san'atin ve ahlâkın mayasıdır.

"Söz serbesttir, Kardeşlerim!„ (*)

★ **Nafiz Zeki Ekemen** ★

Şimal sütununun düşünmeğe, öğrenmeğe sevk ve mecbur eden haşiyet verici sessizliği içinde geçirdiğim 2½ sene zarfında, çalışmalarımızın üzerimde en büyük tesir yaratan ve en bariz iz bırakacağına emin olduğum kısmı, muhtelif ağızlardan üç defa tekrarlanan :

«Söz serbesttir, kardeşlerim!» yolundaki emirdir.

«Söz serbesttir, Kardeşlerim,» ne demektir?

Bunun hukukî, tarihî, içtimaî ve nihayet masonik manaları ve bugünkü anlamına gelene kadar beşer kaderinde geçirdiği istihale safhaları vardır.

İşte Şimal sütunundaki tefekkür ve talim hayatımda bunları uzun uzun düşündüm ve kendi kendime manalandırdım. Bu akşam, hepinizin hudutsuz müsamaha ve sevgilerinizden emin olarak, hatâ ve noksanlıklarımın bağışlanacağı ümidile, bu tahassüslerimi anlatamağa çalışacağım.

«SÖZ SERBESTTİR» cümlesi haricî âlemde, Devlet teşkilâtı ve hükûmet faaliyetleri karşısında vatandaşların hakları meselesi olup Esasiye Hukukunun temel taşını teşkil eden konulardan biri olan «FİKİR HÜRRİYETİ»'nin masonik ifadesidir.

Muasir cemiyette, vatandaşların şahıslarından, mal, mülk ve ikametgâhlarından emin olarak yaşamağa hakkı vardır. Her kes malında ve mülkünde emniyetle tasarruf ve bunlardan emniyetle intifa eder. Değer bahası verilmedikçe kimsenin malı ve mülkü elinden alınamaz ve kanunen tayin olunan haller ve şartlar haricinde kimsenin evine girilemez.

Vatandaşın vicdan hürriyeti vardır : herkes sevdiği bir akide ve kanaati taşıyabilir. Herkes dilediği ve inandığı bir dine sülûk ve bu dinin usul ve merasimini takip ve tatbik edebilir.

Vatandaşın fikir, söz ve yazı hürriyetleri vardır. Herkes hayat ve memleket hakkında serbestçe düşünebilir ve düşündüklerini sözle, yazı ile, başkalarına nakil ve neşredebilir.

(*) (Hürriyet) Kolunda bir konferanstan.

Vatandaşın çalışma ve çalıştırma, ev, ocak ve âile kurma, hukukî tasarrufta bulunma, mülk sahibi olma ve mülkünü mirasçılarına geçirme, toplanma, cemiyet ve şirket kurma hak ve hürriyetleri vardır.

Vatandaşlar müsavi surette kanuna tabidir. Vergi ve askerlik hizmeti gibi vatandaşlık borçları önünde herkes haliyle ve malî kudretile mütenasip bir surette müsavidir. Vergi mükellefiyeti ancak bir kanun ile tesis olunabilir.

Her vatandaşın sırf iktidarına güvenerek lâyık olduğu makam ve memuriyete gelmeğe hakkı vardır. Binaenaleyh devlet memuriyetleri hiç bir sınıf, zümre ve kliğin inhisarı altına giremez; hiç bir vatandaş kanun haricinde lâyık olduğu makam ve memuriyetten mahrum edilemez. Hiç bir makam ve memuriyet, sahibine bir imtiyaz ve kanundan istisna vasıtası ve bahanesi teşkil edemez. En yükseğinden en âciz ve en fakirine kadar bütün vatandaşların devlet gözünde ve kanun önünde müsavi surette ve aynı derecede hürmet görmeğe hakkı vardır.

Herkesin fikrî ve bedenî kuvvet ve kabiliyetini inkişaf ettirmeğe ve hayat için hazırlanmağa ve bu uğurda devletten yardım görmeğe müsavi surette hakkı vardır.

Kimse kanun haricinde bir sebep ve bahane ile takip ve tevkif olunamaz. Hilâfı sabit olmadan kimsenin namusundan ve temizliğinden şüphe edilerek göz altında bulundurulamaz. Bütün bu esaslara aykırı muameleye maruz kalan her vatandaşın salâhiyetli devlet makam ve memurlarına şikâyet etmeğe, haber vermeğe ve herkese müsavat dairesinde açık olan Mahkemelere başvurup hakkını aramağa ve istemeğe hakları vardır.

Bugün artık insan «autonomisie»nin tabii neticesi telâkki olunan bu hakları bugünkü berraklığı ve dokunulmazlığı içinde iktisap etmek ve bugünkü fiilî — bazı yerlerde henüz maalesef lâfzî — seviyesine getirmek beşeriyet için hiç de kolay olmamıştır.

«Ferdin tabiî ve kendisinden nez'edilemiyen hakları» şeklindeki bu ifade tarzını 27 Ağustos 1789 tarihli «Beşer ve Vatandaş hakları beyannamesi» ile Fransız Büyük İhtilâlinin ilk günlerinde alan bu hukukî bünye doğana kadar ve doğduktan sonra bile birçok mücadelelere, uğrunda pek çok kan ve mürekkep akıtılmasına lüzum ve zaruret göstermiştir.

Tarihin solmuş yapraklarına şöylece bir göz atalım.

Ne kurultay kurarak Devlet işlerini görüşen eski Türk Devletlerinde, ne «Beşyüzler» ve «Ekklesia» Meclisleri ile devlet

idare eden ve kanun yapan Atina ve Yunan sitelerinde, ne de «Forum»da yalnız «Patricien»-lere siyasî ve felsefî münakaşalara imkân veren Roma'da «İnsan hakları»nın ve bu meyanda «FİKİR HÜRRİYETİ»'nin mevcut olduğu iddia edilemez.

Birkaç yüz veya birkaç bin imtiyazlının yanıbaşında hayvan sürülerine reva görülemiyecek muamelelere tabi tutulan yüzbinlerce ve milyonlarca esirin doldurduğu, **Socrate**'ın baldıran şerbeti içmeğe mecbur tutulduğu **Epictète**'in tecrübe için efendisi tarafından ayaklarının kırıldığı bu ülkelerde ve şehirlerde insan haklarından ve fikir hürriyetinden nasıl bahsedilebilir? «Populum romanum» diyen Roma İmparatorluğu: «Paucis vivit humanum genes» yani «Nevi beşer bir zümre için yaşıyor» vecizesini hukukî bünyesinin temeltaşı yapmaktan çekinmemiştir; çekinmemiştir, çünkü aksini, yani insan hakkı diye bir mefhumu düşünememiştir.

Ortaçağda, garp memleketlerinde «Féodalité» sistemi hâkim olmuştur. Bu sistemde halk, doğuma, servete ve içtimaî vaziyete göre sınıflara ayrılmıştır, ve her sınıfın hakları ve vazifeleri birbirinden tefrik edilmiştir. Bu devirde eski çağların «esirler»i yerine «serfler» kaim olmuştur. Eskiden şahsa bağlı olan esir yerini toprağa bağlı serf'e bırakmıştır. Cemiyet bir taraftan dua eden ruhban, müdarebe ve harp eden zadegân sınıfı ile diğer taraftan «Bunların harcayacağı altını, yiyeceği gıdayı ve giyeceği eşyayı» temin ve tedarikle mükellef «serf» denilen aşağılık sınıfı, diye ikiye ayrılmıştı. «Serfler» toprağa bağlı idiler, oradan ayrılamazlardı, kaçacak olsalar, efendileri kendilerini nerede bulursa bulsun alıp geri getirirdi, efendilerinin izni olmadıkça evlenemezlerdi, ufacık varlıklarını mirasçılarına, çocuklarına değil, efendilerine bırakırlardı; üzerinde yaşadıkları toprakla birlikte satılır ve Rehn edilirlerdi. Eğer bu toprağın birçok sahibi varsa, bunlar serfin çocuklarını aralarında taksim edebilirlerdi.

Zaman ilerledikçe «Féodalité»nin yerine mutlak ve müstebit krallıklar kâim oldu, amma halkın durumu ve cemiyetin teşkilâtı değişmedi. Arada kralların zulüm ve istibdadına karşı ayaklanmalar oldu, kanlar döküldü, fakat 1215 de İngiltere'de ilân edilen Büyük Charte ve Oxford Nizamları, 13. ve 14. Louis'ye karşı vaki «Parlementolar» ve «Büyükler Fronde»'ları, daha evvel vaki din muharebeleri ve saire halk tabakasının her hangi bir derdinin izalesi veya hakkının korunması için değil, mutlakiyeti idareye karşı menfaatleri haleldar olan devrin büyüklerinin veya kilisesinin her hangi bir şikâyetinin be-

yan ve ifadesinden ibaret kaldı. Müstebit kralı hal ve hattâ idam eden Cromwell bile, hedef ve gaye olarak ferdin müsavatını, ferdin hürriyetini, ferdin dokunulmazlığını henüz düşünmüyordu.

Yalnız şunu unutmıyalım ki, çırak, refik ve üstad diye zümrelere ayrılmış, birbirlerine en büyük tesanüt ve kardeşlik his ve sevgisi ile bağlanmış, «coutume = Örf» tesmiye ettikleri sıkı ve gizli nizamları ile haricî âleme karşı iyice teşkilâtlanmış, bu teşkilâta vaki olabilecek her türlü müdahaleyi önlemeğe zihnen ve ruhen hazırlanmış bir «Artisan = Sanatkâr» sınıfı ve bunların vücuda getirdikleri «Guilde»ler, «Korporation»lar bu gaddar ve müstebit cemiyetin içinde değil, fakat yanıbaşında İnsanlık haklarının meş'alesini alevlendirecek kıvılcımı muhafaza ile meşguldurlar. Bunların tarih önünde oynadıkları büyük rolden ileride bahsedeceğimiz için burada, yalnız mevcudiyetlerinden bahisle iktifa edeceğiz.

Boyunduruk altında inliyen zavallı beşeriyet senelerin, asırların, aynı iztirap yeknesaklığı içinde geçtiğini görüyordu : fakat tâ Yeniçağ başlarından itibaren vücuda gelen bir takım inkişaflar, ilimde, felsefede, sanatte, dinî telâkkilerde tahavvüller yarattılar ve bu tahavvüllerin neticeleri birike birike XVIII. asırda İnsanlığın karşısına orijinal bir içtimaî olay olarak dikiliverdiler.

Din mücadeleleri ve taassubu, mutlak ve yukarıdan inme keyfî hükûmler ve hükûmetler, hukukta ve kanun önünde müsavatsızlıklar göze çarpmıya, vicdanları incitmiye başladı, sağdan soldan tenkit sesleri yükseldi.

Tenkit işini üstüne alan XVIII. asır felsefesi her şeyden önce ferdin değerini vermek ve bu değerlerde bütün insanların müsavi olduğunu ilân etmek, ferdin, tabi olacağı hükûmete, bilerek, reyile ve rızasile tabi olması, ferdin şahsa ve şahsî otoriteye değil, reyile yapılan ve herkes için aynı olan objektif kaidelere — yani kanunlara — bağlı kalması gerektiğini istemekle işe başladı : Siyasal felsefe hareketi kısaca, şahıs ve imtiyazlı sınıf hakimiyetini yıkarak yerine âmmenin hakimiyetini, bu hakimiyetin ifadesi olan kanun otoritesini ve bu kanun otoritesi karşısında ferdin «HÜRRİYET, ADALET, MÜSAVAT» prensipleri dahilinde Devlet ve Hükûmete hakim olması prensibinin ilk müjdelerini verdi.

İnsaniyetin hayatında yeni bir devrin başladığını ilân eden bu ihtilâlci fikirlerin menşeini, âmmeye hitap eden — fakat hakikî initiation'a vakıf olmadıkları için hakikati görememiş olan — tarih kitapları, ekonomik ve ticarî hayatın inkişafla-

rında ve bu inkişaflar sayesinde insanların birbirlerile artan münasebetlerinde gösterirler. Ayni potadan çıkmış, ayni baskıya tabi Cemiyetlerde gelişmiş ve yaşamağa mahkûm ve mecbur bu çeşitli din, ırk ve milliyete tabi insanların birbirlerile artan münasebetleri böyle zecrî bir değişikliği mucip fikirleri doğurmağa kâfi mi idi? Artan bu ticarî münasebetler fikirlerin yayılmasına âmil olmuştur, fakat doğmalarına, asla! Bunların köklerini başka yerde aramak lâzımdır ve biraz sonra bu hususdaki düşüncemizi arzedeceğiz.

Şimdi yine hakikî olaylara avdet edelim :

Cemiyet içinde yayılagelen bu ihtilâlcı fikirler, çok geçmeden, réalité sahasında meyvalarını vermeğe başladılar: Bu meyvalar, mevcut nizama — veya nizamsızlığa — karşı ihtilâller şeklinde tezahür etti ve ilk ihtilâller İngiltere'de, Amerikada ve Fransa'da patladı. Bu ihtilâller bir takım amelî neticeler istihsal etti. Bunun ilk maddî delili 1776 tarihinde Amerika'da neşredilen «VİRGİNİA» Beyannamesidir. Bu beyanname söze şöyle başlıyor :

(«Bütün insanlar müsavi ve hürdürler; Hükûmet edenler millî birliğin vekilleri ve hizmet edicileri olmaktan başka bir şey değildirler»). Bu beyannamede ne krallıktan, ne aristokrasiden, ne sınıf imtiyazından ve ne de dinî otoriteden bahis vardır.

Amerika İstiklâl hareketinin mübeşşiri olan bu Virginia beyannamesini takiben, dünya siyaset sahasına, yine Amerika'dan, ikinci resmî vesika çıkmıştır. Amerika İstiklâl Beyannamesi tesmiye olunan bu belgede de şöyle haykırılmaktadır :

(«Bütün insanlar müsavi doğarlar ve yaradılışlarında, feragati kabil olmıyan bazı hakları haizdirler ki yaşama, hür olma ve saadet arama hakları bunların başında gelir.»).

O günün dünyasında Amerika Avrupa'dan çok uzaktı, ve Amerika'da réalité sahasına girmiş olan bu fikirler Avrupa'da henüz filosofların, mütefekkirlerin dimağlarında kalıyordu. Avrupa'daki ilk semerenin toplanması için daha bir çeyrek asır beklemek lâzım geldi ve nihayet 27 Ağustos 1789 tarihinde büyük heyecan ve nümayişle, Fransız Büyük İhtilâlinin eseri, «İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesi» neşredildi. Filhakika o günden bu güne bu beyannamede insanlığın hizmetine sunulan fikirlerin tatbikinde birçok gerilemeler, reactionnaire hareketler olmadı değil, fakat bütün bu kösteklemelere rağmen, insan hakları artık riayet edilmesi, aksi düşünülemiyecek kadar tabiî olan bir manzume teşkil etmektedir.

Bu büyük ve esaslı değişiklik

nasıl oldu? Müstebit krallar, Müteassıp kilise ve rühban sınıfı, hodgâm ve mütekebbir asilzadeler asırların biriktirdiği bu imtiyazlarını nasıl kaybettiler, bunları nasıl oldu da muhafaza edemediler?

Meselenin düğüm noktası burasıdır : İnsan haklarından bahis ilk siyasî vesikalar 1776 tarihli Virginia Beyannamesi ve 1789 tarihli Fransız İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesi olduğu halde biz, masonlar için, bunlara takaddüm eden iki mühim tarihi, 1717 ve 1723'ü unutmak mümkün müdür?

Ellerinde sönmeden muhafaza edegeldikleri meş'aleyi taşıyan yukarıda mevcudiyetlerine işaret ettiğimiz «Artisan»lar hakikati halde bizim vocabulaire'imizde «opératif masonlar» dediğimiz seleflerimiz değil midir? 1717 tarihi, bunların içine, geçmiş yüz yıllarda, fikir hürriyetini yaşatabilmek için karışmış «spéculatif» masonlarla müştereken çalışagelen son dört locanın, o zamanın istilâhınca «Bir birlik ve ahenk merkezi» teşkil etmek üzere toplanıp birleştiği ve Dünya Masonluğunun âlenen doğduğu tarih değil midir? 1723 tarihi, bu hareketin nizam ve kaidelerinin vaz ve taknini belgesi olan Anderson Şartlarının yayınlanması tarihi değil midir?

Az evvel işaret ettiğim gibi, müstebit ve zorba Cemiyete karışmayıp onun yanıbaşında kendi nizam ve kaidelerile yaşayagelen «artisanat» sınıfı ve teşkilâtı, karşılıklı hürmet, sevgi ve müsamaha sayesinde, aralarındaki sınıf farklarını kaldırarak serbest münakaşaya imkân vermiş olduğu için, «opératif» ve «spéculatif» masonlukların kaynaşmasına ve nihayet «spéculatif» masonluğun vücut bulmasına imkân sağladığı için, insan hak ve vazifelerinin hükümranlığını temin eden büyük insanlık hâdımlarının melce ve laboratoiré'ı olmuştur.

«İnsanları asilleştiren faziletler mason localarında öğretilir, beslenir ve üretilir; mason çalışmaları büyük devlet işlerindeki zorlukları çözen anahtardır» diyen George Washington ve onun yanıbaşında Benjamen Franklin, Albert Pike, Jefferson 1776 Beyannamesinin ve Montesquieu, Voltaire, Diderot, d'Alembert, Helvetius, Mirabeau, Danton, Robespierre, La Rochefoucauld, La Fayette, Beaumarchais, Talleyrand ve saire ise 1789 beyannamesinin manevî veya fiilî müellifleridirler. İstitraden hatırlıyalım: Birinci Meşrutiyetimizin Babaları Mithat ve Ziya Paşalar, Namık Kemaller de bizim için aynı hamaset kahramanları değil midir?

İnsanlık kaderini değiştiren bütün bu idealist ve mücadeleci insanlar, bir gecede mantar gibi yerden fışkırmamışlardır. Bunların hepsi, bizlerin de inşası sebeplerini araştırmak maksadile toplandığımız insanlık

mabedinin vücuda gelmesi için ham taşı yontmuş ve bu taşı insanlık mabedindeki yerine yerleştirmiş biraderlerimizdir.

En geri çağlardan kopup gelen mason an'ane ve fikirleri 1717-1723 tarihlerinde Anderson ve ideal arkadaşları tarafından derlenip toplanana kadar operatif masonluğun içinde yaşamış ve ancak 1717-1723 senesindeki bugünkü bünyesini almış ise de, serbest düşünce, serbest fikir, serbest ifade, kabataslak çerçevesini çizdiğimiz bu karanlık devirlerde, ancak opératif masonluk toplantılarında yaşama imkânını bulabilmiştir. Bu nasıl mümkün olmuştur? (Başlıbaşına bir konu olan bu bahis, bu akşamki kısa müsahabemiz çerçevesini aşmaktadır.) Beşer kaderini değiştiren bu biraderlerimiz «Söz serbesttir, kardeşlerim!» emrinin verdiği imkân sayesinde aldıkları nuru ve feyzi hodbince nefislerinde gizlemiyerek bütün insanlığın hayrına olarak yaymış, ruhlara hitap eden bu nurun maddeleşmesine, dal budak sarmasına, kuvvetlenmesine ve zorba ve müstebitleri yıkıp yerine insan hakları rejiminin kaim olmasına âmil olmuşlardır.

«Franc» unvanımızın da delâlet ettiği gibi Anderson nizamları bir insanın mason camiasına girebilmesi için «HÜR DOĞMUŞ» olmasını arar: bizler, aramıza yeni girecek birini, Mabedin kapısında : «Hür bir adam ve iyi ahlâk sahibi bir insan» diye takdim ederiz.

Zira herşeyden evvel H ü r olmamız ve H ü r kalmamız şarttır. Ancak hürriyetin tahdit ettiği hürriyetimizle bizler kendimizi fikrî mesaimize hasredebiliriz. Çalışmalarımızdaki bu söz hürriyetimizi muhakkak ki her zaman büyük gayeler ve büyük mevzular etrafında toplıyamıyoruz, hattâ bazan suiistimal bile ediyoruz. 3-üncü, 5-inci derecede ehemmiyeti haiz konularla mesaiyi işgal ediyoruz. Hattâ, antimasonik bir eserin dediği gibi: «Masonlar düşünemedikleri için konuşurlar» itabına bile maruz kalıyoruz. Varsın bizi anlamıyanlar böyle düşünsün ve böyle desinler, bizler kalplerimizde hürriyet aşkını ve insan kaderinin, sevgi, karşılıklı anlayış ve müsamaha sayesinde düzelebileceği imanını besliyerek İnsanlık Mabedinin inşası sebeplerini araştırmağa devam edelim.

Emellerimizde, güç olsa da, muvaffak olacağımızdan şüphe etmiyelim. Nasıl ki Masonluk İngiltere'de Millî Hakimiyet prensipinin tohumlarını atarken Amerika İstiklâl hareketini, Fransa Büyük İhtilâlini vücuda getiren « D e v » lerin doğmasına, gelişmesine, muvaffak olmasına âmil olmuşsa, halâsı uğruna kadeh kaldırıp dua ettiğimiz muztarip beşeriyetin yarınki kurtarıcıları da :

« S ö z s e r b e s t t i r, K a r d e ş l e r i m ! » den çıkacaktır.

İHTİRASLAR VE İNSANLIĞIMIZ

★ T. Maral ★

İnsan denen fânî varlık yaratılışından gelen bir takım kudret ve kabiliyetlerle - hayatının bu'dunu genişletmek için - mütemadiyen savaşmaktadır.

Öyle ki; akıp giden bu hayat seli içinde hiç bir şey bulunduğu yerde kalmamakta, yaptığını az gören insan daha büyük bir iştiyak ve heyecanla hep geleceğe koşmaktadır. Bu bizden önceleri için hep böyle olmuş, onlardan yalnız bize hatıralar ve eserler kalmış, bugünkü fâniler ise (Kaus) sonsuzluğundaki bu mukadder âkibetlerine bile, bile katlanmak zorunda kalmışlardır. Fakat biz buna rağmen yaşıyoruz, hayattan bir türlü ayrılmak istemiyoruz. Ebediyet hisleri içinde hayatımızın bu (kısa olduğu muhakkak, fakat mikdarı da belirsiz) bir ömrü düşünemiyoruz. Ancak sonsuz bir zaman atmosferinin verebileceği bir telâkki içinde hükümranlık duyguları ile hayata bağlanıyoruz, onu seviyoruz. İçimizde yanıp tutuşan ve sönmek bilmiyen (Vesta)'ların alevleri halinde, şiddetli ihtiras nöbetleri arasında her gün biraz daha işimizi tatmin etmekten kurtulamıyoruz. Uzviyetimiz dünya nimetlerine iştiha ile sarılırken, ruhumuz hakikatin peşinde ve daimî bir serap içinde mutlak ve aşılmaz surlara tırmanıyor. Fakat insan; gözü ile görüp bu kıt zekâsı ile tasarruf edemediği müşkülleri bir türlü çözemiyor, önünde yürüyen ışığın gösterdiği şeyleri asıl ruhunun enginliğindeki (Büyük meçhulün) ıstırabı karşısında pek kifayetsiz buluyor. Müspet bilgilerin sınırı ise mütemâdiyen genişliyor, her varılan merhale daha katedilecek mesafenin ne kadar büyük olduğunu anlatırken zavallı insan bu meçhuller ülkesinin pâyansızlığı önünde ona bir an önce varmanın hasretile yanıp tutuşuyor. Bir zaman geliyor ki, kendi ihtiras kaynaklarının dayanılmaz zoru ile daha çok harekete geliyor; Tecrübe ve tekâmül sınırlarını da yıkmak ister gibi ve hamleler haline sıçramak istiyor. Bergsonun bizi düşündüren bu (hayat hamlesi) binlerce çözülmemiş düğüm gibi ortaya bir yenisini atıyor. Hülâsa insan, hep varlığında topladığı bu ihtiras potansiyeli derecesinde hayata karşı

bir açlık duyuyor. Yaratılışın esasında mevcut olan bu ihtirasın sebebi acaba nedir?

Hiç şüphesiz ki; bunu, hayatın (tezahür etmiye, dâima ileri gitmiye, hakikatleri ruhunda aksettirdikçe Tanrıya varacakmış gibi insanın hissettiği büyük ihtiyaca) atfetmek lâzımdır. Belki de; insanın kuvvetlenmiye, daha müessir, daha hâkim olmıya karşı duyduğu açlığın sebebi; her keşif sanılan şeyden sonra hissedilen sonsuzluk olsa gerektir. Zaten hayata ebedîlik vasfını veren şey de bu nihayetsizliğin şuuru değil midir.

Sonsuzluk olunca da hiç şüphesiz başlangıç ve nihayet bilinemiyecek, ebedîlik duygusu kendiliğinden belirmiyecek midir?

Ve zaten ihtiras bir bakımdan, hayatın tecelli edişinin ve onun ebediyet yolculuğundaki mukaddes ve ileri vazifesinin bir zarureti değil midir? Fakat dizginden hoşlanmıyan ihtiras eğer her vasıtayı meşru görecek bir azgınlığa doğru yürürse o zaman da hayvanlaşmıyor muyuz?

Bu şiddetli grize eğer umumî bir temayülümüz halinde köklenirse, onu (zihnî, ahlâkî, vicdanî, manevî) değerlerimizle tamamlıyamazsak acaba bizi, insanlığı nerelere kadar sürükliyebilir?

Buna mukabil yukarıda işaret ettiğimiz gibi; ihtiraslar insanları daha çok parlatmıya, daha müessir hale getirmiye hizmet ettikleri içindir ki; onsuz bir hayat elbette ki tasavvur olunamaz. Bu hayat potansiyeli esasen mevcut olmalıdır. Onu bizden ayırmak, büsbütün ezmiye savaşmak hem imkânsız, hem de mahzurlu değil midir? Onların haricî tenkil ve tazyiklerle büsbütün yokedilmelerinin doğuracağı bir takım zararlı kompleksleri ve bunlar da şuuraltı varlığımızda kaldıkça, hayatımızın kaotik yollarından barındıkça bizim istediğimiz hür insanın, faziletli ve değerli varlığın doğamıyacağı şüphesiz değil midir?

Elbette ki; ihtirasları zecrî vasıtalarla, irade tahakkümleri ile yokederek sulhçu ve mütekâmil insanlığın, hakikî ve iman sahibi insanların yükselemiyeceği de tabiîdir. İstenen ahlâkı meydana getirmek, her şeyden önce iç âlemimizden başlıyarak onun ruh hijyenine kıymet vermemizle mümkündür. İçinde vuzuhsuzluk, kararsızlık ve tatminsizliklerin hâkim olduğu insandan samimî bir varlık doğamıyacağı muhakkaktır.

Onun içindir ki, ihtiras denen problem hem insanlığın lüzumlu bir vasfı, hem de azgınlaşan ihtirasın bütün beşeri felâketlerin sebebi olduğu aşikâr değil mi?

İhtiras ve tatmin birbirine muttasıl iki sebep ve netice halinde ve sonsuz bir iştiha şeklinde belirdikçe de bizi teshir

etmelerine nasıl mâni oluruz? Tereddi eden, hayvanlaşan bu grizeyi müspet ve insanlığın yükselmesine yarar bir hale getirmenin çareleri yok mu?

Hiç şüphesiz ki bizi bu zararlardan koruyacak şey, ahlâkî irademizin zaferidir. İnsanlığın nefsine girişeceği savaşta kazanacağı büyük zaferdir.

İhtiras nasıl ve hemen bir hakimiyet tesis etmeyi ve tatmin edilmeyi bekler ve isterse, nefse karşı kazanılan galibiyet de gene bir hâkimiyet ve kendi kudretlerimize sahip olmanın huzurunu ve emniyetini bize telkin etmez mi? O da bir tatmin değil midir? Bu zafer bizim kudretimizi tecelli ettirmez mi?

Senek: (Avucunun içindeki şeye hâkim olamıyan, dünyayı fethedemez), der.

O demek; hâkimiyetin nefiste kazanılanı ile âlemşümul bir zaferin ayni mahiyet ve ehemmiyet taşıdığıdır.

Durckheim; ihtirası azgın bir sele benzetir. Az zamanda bu sele kendini kaptıran adam, iradesini, hürriyet ve hâkimiyet kabiliyetini kaybeder. Hattâ en fenası aklını, ruhunun hazinelerini zâyi eder. Körleşen, hayvanlaşan ihtiras elinde zekâmız da kötü bir vasıta haline tereddî eder.

Sokrat; Ölüme mahkûm edildiği zaman şakirtlerine ölümün yüksek bir temizlenme olduğunu söylemişti. Sokrat'a göre; ihtirastan her tecerrüt, iradenin (Hayvanî olan) insana karşı kazandığı her zafer insanı biraz daha temiz yapıyor, yapıyor da nihayet ölüm bizi, (hayvan olan insandan) ve onun ihtiraslarından ayırıyor, ve ruhumuza kavuşturuyor.

Biz ihtirası (bir taraftan ahlâkî iradenin bekçiliği, bir taraftan vicdanın kanun ve müeyyidesi, akıl ve hikmetin nufuzu gibi) manevî otoritelerle karşılayacağız, diğer cihetten de; ihtiraslarımızı ulvî heyecanlarımızla yükselterek diğergâm bir hale sokacağız.

İhtiraslarımızı yoketmektense payansız bir sahada bol, bol kendilerini tatmin etmelerine elverişli en güzel ve uygun fırsatları vereceğiz. Esas itibariyle korkulacak şey; ne ihtirasların mevcudiyeti ve hattâ ne de haiz oldukları derece ve nispetleridir. Tehlike onları makul ve faydalı sahalarda kullanmamaktır. Müşterek varlıkta kendini bulan insan şiddetli bir ihtiras taşısa dahi onu bol, bol bütün insanlığın saadetine vereceği için dünyayı cennete çevirecektir.

Eflâtun; (İnsan ne melek, ne de hayvandır); dediği zaman ihtiraslarına icap ettiği zaman hâkim olan, fakat onları insanlığın emrine koymakla melekleşen ve hepsini vermekte tereddüt etmiyen bir muvazeneyi ve fedakârlığı kasdetmiş olmalıdır.

BİR KARDEŞ SOFRASINDAKİ KONUŞMALARDAN

★ **Kenan İnal** ★

Bu akşam mahfilimizin ikinci yıldönümünü tes'id ediyoruz. Bizler gâyet mütevazı ölçülerle işe başlamış ve bütün kardeşlerimizin yardım ve teveccühleriyle saflarımızı bir parça genişletmiş bulunuyoruz. Bu sevinçli vesile ile hazırladığımız mütevazı soframızı süsleyen kardeşlerimize, huzurlarıyla bizleri teşvik ettiklerinden dolayı ayrı ayrı teşekkürler ederiz.

1956 senesine girerken, dünyanın her tarafından bir çok büyük devlet adamları, tanınmış âlimler, birçok büyük mürebbiler tarafından yayınlanan yılbaşı mesajları, bilhassa ecnebî matbuatta geniş mıkyasta intişar etti. Dünya sulhunun ve insanlar arasında kardeşliğin teessüsü yolunda her biri kendi zaviyelerinden âlimâne ve vakıfâne temenni ve nasihatlerde bulundular. Bununla beraber, hepsinin ittifak ettikleri bir tek nokta vardır; o da, fen ve tekniğin akılları durduracak derecede büyük hamleler yaparak insan evlâdının eline bütün medeniyetimizi mahvedecek silâhlar vermesine karşılık olarak manevî kıymetlere de daha büyük bir yer ayrılması temennisidir.

Garb fikir âleminin kalburüstü şahsiyetlerinin hemen de hepsi bir tarafta bu ma'nevî kıymetlere büyük yer ayırırken günün en mühim eğitim meselesi olarak dar görüşlü ta'assubdan, avam arasında câhilâne dinî taassubu körükleyen ve hususi emeller güden demagoglardan korunmamızı, bunlarla mücadele etmemizi tavsiye ediyorlar.

Kardeşlerim, bütün bunların cevabı mukaddes mesleğimizde mevcuttur. İkinci Cihan Harbi sona ereli on sene geçtiği halde dünya henüz sulha kavuşmuş değildir. Biz Hür-Mazonlar her diyarda sulhun teessüsünü ve mukaddes bildiğimiz insan haklarının tanınmasını Kâinatın Ulu Mi'marından niyaz ederiz.

Dünya hâdiseleri, dünyanın birçok yerlerinde bir kısım insanların iztirap içinde bulunması masonluğun mefkûrelerine meydan okumaktadır. Bu vaziyet karşısında bizler ne yapıyoruz ve neler yapmalıyız? Bunun konuşulacağı yer, burası

(İSLÂM MÜTEFEKKİRLERİ) NDEN : 4

Muhyiddin-i Arabî

Yazan :
Baron Carra de Vaux

Kısaltarak dilimize çeviren:
M. C. D.

[Şark mütefekkirlerini Garb'in nasıl tanıdığına örnek olarak değiştirilmeksizin kısaltılmıştır.]

XIII. asrın meşhur arap mistiği **Mohy Al-Din Arabî** Hicrî 560 (M. 1165)'de, İspanya'da **Murcie** şehrinde doğmuştur; 8 yaşına kadar **Seville**'de tahsile başlamıştır. Hocaları arasında meşhur **İbn Bachkavale** da vardır. 30 yaşına girince Şarka hicret etti; bir müddet (Mekke)'de oturdu; Mısır'ı, Suriye'yi, Irak'ı, Anadolu'yu gezdi, dolaştı. Konya'ya geldiğinde **Sadreddin-i Konevî**'nin dul annesile evlendi ve Konya'da uzun müddet kaldı. **Sadreddin**'in meşhur bir mistik olarak yetişmesini sağladı. Nihayet Şam'a gitti, orada H. 638 (M. 1240) da öldü. Mezarını müteassıblar yok etmişlerdi. **Yavuz Sultan Selim** bu şehri fethettiği vakit mezarına bir türbe ve yanına da güzel bir câmi yaptırdı.

Muhiddini Arabî'nin eserleri üzerinde yapılan son tetkikler onun hüviyetini daha ziyade ay-

---

değildir ve bu üzerinde çok durulmağa değer bir mevzudur. Ben, yalnız şu kadarını arzetmek istiyorum ki, bize düşen vazife esas hedefimizden şaşmadan, ezelî ödevimizi gerçekleştirmeğe çalışmak, yani taassub ve bâtılı yenerek, müsamahanın, kardeşlik hislerinin evvelâ kendi kalblerimizde kökleşmesini temin etmek, sonra da, bunları nmilletimizin bünyesinde yayılıp yerleşmesine çalışmak ve elimizden geldiği ve gücümüzün yettiği kadar, dünya sulhuna yardım etmektir.

Ben, âcizâne, «ham taşı yontmak ve nur-u ziyaya kavuşmak mefhumunu böyle anlıyorum. Kâintaın Ulu mi'marı bu yolda hepimizin mu'ini olsun!.

dınlatmıştır. Bu son tetkikler başlıca **Miguel Asin** ve **R. A. Nicholson** taraflarından yapılmıştır. Ben de vaktile (Fusus-ül Hikem = Gemmes de la Sagesse) adlı eseri dolayısiyle bir etüd neşretmiştim. **Miguel Asin** onun başlıca eseri bulunan (Fütûhat-i Mekkiye = Révélations Mecquoises) adlı eserini ve daha bazı risâlelerini etüd etmiştir. **R. A. Nichkolson** tarafından da onun meşhur ve ma'ruf şi'irleri tedkik ve tercüme olunmuştur.

İbn Arabî pek çok eser yazmıştır; Şarkta öyle büyük bir şöhret yapmıştır ki, asrımızda bile şöhreti gittikçe yükselmekte ve genişlemektedir; son zamanlarda bastırılan eserleri de günden güne artmaktadır. En büyük eseri olan ve dört büyük cilt tutan (Fütûhat-i Mekkiye) H. 1293 de, ikinci defa olarak Kahire'de basılmıştır. (Fusus-ül Hikem) 1309 da **Bali Efendi** adlı bir türk âlimi tarafından şerhile birlikte İstanbul'da tab'olunmuştur (1). Bu eser çok muğlaktır ve **Miguel Asin** bu eserin **İbn Arabî**'nin karanlık fikirlerini keşfettirebilecek bir eser olmadığı kanaatindedir. (Tohfe) adlı eseri zâhidânedir. 1300 de İstanbul'da basılmıştır; (El-Emr-ül Muhkem) adlı eseri de ayni mahiyettedir. **Mustafa Şerif**'in türkçeye tercümesile 1315 de İstanbul'da tab'olunmuştur. Bir fıkralar ve hikâyeler kitabı olan, aynı zamanda edebi ve tarihî nâdir vak'aları da ihtiva eden (Muhazarât-ül Ebrâr)'da 1317 de Kahire'de bastırılmıştır. Ayni tarihte, yine Kahire'de (Tefsir-i Şeyh-ül Ekber)'de basılmıştır (2).

(Şeyh-i Ekber) unvanı Muhiddin-i Arabî'nin en ma'ruf ve yaygın unvanıdır. Bu kadar meşhur ve yüksek bir âlimin biz garbliler tarafından hakkiyle ve tamamiyle tanınmamış olmasından utanmalıyız. **(Kindi, Farabî, İbn Sinâ)** gibi **Muhiddin** de bir filozoftur; «Ruh» hakkındaki tahlil ve mütalâaları çok yüksektir. Müellif eserinin bir yerinde şöyle diyor: (Bu telif bütün insanlar tarafından dikkatle mütalâa olunmalıdır; bundan edinilecek malûmat sayesinde insan kendi kendini tanıyabilir ve Hazret-i Muhammed'in «Kendini tanıyan rabbını da tanır,, ifadesinde belirtilen hikmet gerçekleştirilir.)

İbn Arabî hayat sahibi varlıklar için kabul ettiği çeşitli «Ruh»lar arasında bir de «Rationelle Ruh» kabûl eder ki

---

(1) En son türkçe tercüme Nuri Gencosman'ındır. Geçen yıl Maarif Vekâleti tarafından Şark Klâsikleri arasında yayınlanmıştır. (T. M. D.)

(2) Bu tefsir Şeyh-i Ekber'in değil, Kâşanî'nindir; isnadın katâsı anlaşılmıştır. Ali Rıza'nın türkçe tercümesi basılamamıştır. (T. M. D.)

(Kuran)'ın «Nefs-i Mutmainne» sine ve sûfîlerin «Kalb» telakkisine pek benzeyen bu Rasyonel ruh, **Muhyiddin**'e göre üniversel ruhun kudretlerindendir; bu kudretler basît, mücerred şekilli, maddeten ayrı, aklın kabul ettiği ve fakat tamamiyle his ve idrâk edemediği (=intelligible, non perceptible) cevherlerdir, bu ruhlar ölmezler, Allah'a rücu ederler, rücu için de bedeni terk ederler, hayvanî ve fizik kudretler sükûnete geçer, motör durur. İşte bu vaziyete (ölüm) denilir.

(İşrakiyûn = İlluminés) gibi **Muhyiddin-i Arabî**'de şu kana'attedir ki, ruhlar bedenlerden önce mevcuddurlar ve bedenlerin karanlıklarında gömülüdürler; tekemmül derecesine göre de vâzıh ve münevver (=lucide)'dirler. Bu kanaatte muhtelif doktrinler mahlût ve memzûç bulunmaktadır. **Muhyiddin**'in dilinde bu kanaat, bu «syncrétisme» en yüksek belâgatini ve sıcaklığını bulmuş, hayat ve hareket dolu bir mahiyet almıştır.

Ribera ve ondan sonra **Miguel Asin** büyük hıristiyan âlimi ve ésoteriste'i **Raymond Lulle** (1235 -1315) ün felsefe ve tasavvuratı ile **Muhyiddin**'in felsefe ve tahayyülâtı arasında büyük bir benzerlik bulurlar; bizzat **R. Lulle** müslümanlık tesiri altında kaldığını itiraf eder. (Allahın 100 adı) unvanlı eserinde bu tesir açıkça görülür.

Muhyiddin Arabî ve bütün diğer mistikler gibi **R. Lulle** de fikirlerini hususî istilâhlarla ifadeden zevk duyar; kendi sistemini izah için dâire resimlerinden faydalanır; **İbn Arabî** de fikirlerini 9 tane geometrik şekille ifadeye çalışmıştır; her ikisinde de vuayel ve konson harfler birer sembol olarak manalandırılmıştır. Her iki âlimin telâkki ve kanaatleri birbirlerine azçok muhâzî ve muvâzîdir.

Muhyiddin-i Arabî'nin H. 1318 (M. 1900) de İstanbul'da bastırılmış olan (Şeceret-ül Kevn = Varlık Ağacı) adlı eserinde üç güzel tasvir mevcuddur ki, bizim Ortaçağdaki literatürümüzü andırır. (Şak-Kul Ceyb = La fente du sein) adlı eseri — ki, bu da 1907 de Kahire'de basılmıştır — Kâinat bahçesine dikilmiş bir hayat ağacı sembolünden bahseder; bu ağacın dallarında cismâniyeti temsil eden Karga, üniversel maddeyi remzeden Anka, zekâ ve aklı temsil eden Kartal ve üniversel ruhu remzeden Güvercin yaşadığını edebî ve felsefî bir dille izah eder.

Asin, Muhyiddin'in sembolizmi ile **Dante**'ninki arasında da münasebet bulmaktadır (3).Ter-

---

(3) Dergimizin 13. sayısında Cafer Ergin'in «Dante ve Muhyiddin-i Arabî» başlıklı bir yazısı çıkmıştır; bu yazıda «Divine Comédie»'nin Muhyiddin'den mülhem olduğuna dair Avrupalı âlimlerin mütalâaları etüd edilmektedir (T.M.D.).

biye ve irşâd meselesinde fikirler ve kanaatler muhtelif olduğu için **Muhyiddin-i Arabî,** ezoterik illüminasyonu çok odalı bir saraya benzetir; üniversel bir şuur ve idrâk olan terbiyenin, sırasiyle her kapıyı teker teker açtığını ve her birinde mahfuz ezoterik ilim ve fenleri birer birer keşfettiğini söyler. Hakikat arayan sûfî ve filozof indinde terbiye ve tekâmül, yerdeki ve gökteki bütün mevcudat kategorilerine doğru ağır ve ciddi (=Dantesque) bir yukarı çıkma olup bu uruçda ruh küreden küreye atlar ve nihayet (Zuhal = Saturne)'e vasıl olur. Bu urucun her safhasında kılavuzlar ve mürşitler vardır : sûfîler için peygamberler, filozoflar için seyyarelerin ruhları birer rehberdir. Yalnız (Akl = Raison) ile yürümek isteyen pek uzaklara gidemez; fakat sûfî vecd-ü istigrâk içerisinde sâbit yıldızların birinden ötekine geçerken bu ecramın musikisini duyar ve bunun delâletile âlemşümûl ruha ve zekâya ulaşır; «ruhî madde»'nin sînesine gömülür. Feylesof bu yolu ta'kib edebilmek için müslüman olmak iztirarındadır. Bu meselede **Muhyiddin'**in kendisine Sûfî adını verdiği kimse, hakikî bir filozoftur; bu adı alan başkaları sahtadır, bu gibilerin ihtidası da sadece halk nazarında ve zâhirîdir, din âlimlerinin itirazlarını önleyebilmek içindir.

İbn Arabî gayet büyük bir şairdir; (Al-Eşvak) adlı şiir mecmuası **Nicholson** tarafından ingilizceye tercüme olunmuştur. Bu şiirler arap stilinde ve tarzında olmaktan ziyade iranlı üslûbunda, inceliği, hususiyetleri, sembolik manaları, hattâ bir dereceye kadar rengi bakımından farslılar tarzındadır; bundan dolayı melânkolik bir heyecan yer yer alevlenir veya gizlenir. **(Hâfız)** ve diğer acem şâ'irlerinin yaptıkları gibi kendi kendine hitap eden parçaları çoktur. Anlaşılıyor ki, İrân edebiyatının tesiri altında kalmıştır. Bununla beraber arapların ıssız sahralar hayatına, kervanlara ve develere ait tasvirlerini muhafaza ettiği gibi arap şahsiyetlerinin ve mevkî'lerinin adlarını da terk etmez.

İbn Arabî pek zarif bir «paysagiste»dir, manzaralara ve tasvirlere aşkı bağlamasını bilir. O kadar ki şi'irleri hiç bir mistik mana ve maksat aranmaksızın sırf edebî ve garamî birer eser olarak zevkle okunur. Meselâ bir şi'iri şöyledir :

«Arakan'daydık; şimşek parıltıları ortalığı aydınlatıyor, gök gürültüleri vadileri çınlatıyor-

du. Bulutlar çemenlere ve sana doğru eğilmiş olan titrek dallara yağmur boşaltıyordu. Seller taşıyor, rüzgârlar her tarafa kokular yayıyordu. Vahşî bir kumru kanadlarını çırpıyor ve taze filizler yapraklarını döküyordu. Bu sırada onlar, birer yılan gibi kıvrılan su derecikleri arasına kırmızı çadırlarını kuruyorlardı. Bu çadırlar sevimli, güneş kadar bülent, asîl, iri gözlü, yiğit tavırlı ve yumuşak endamlı kızlar içindi.»

Muhyiddin'in şi'irlerinin hemen hepsinde septik ve «gayr-i islâmî» pasajlar vardır; bu pasajlara **Hayyam** ve diğer İrân şâ'irlerinin eserlerinde de rastlanır; bilhassa eski mâ'bedlerden ve manastırlardan bahseden manzûmelerde bu ifade daha barizdir.

Aşk muvacehesinde dinler arasında hiç bir fark gözetmeyen **Muhyiddin-i Arabî** bir şiirinde «Eğer O - yani, Aşk - sadece İncil'de mezkûr olsaydı hepimiz birer papas, birer keşiş ve birer patrik olurduk. Hıristiyan papazları ve musevî hahamları da bizler gibi aşka meftûndurlar» der ve şöylece devam eder: «Benim kalbim her şekildeki dini kabûl edecek isti'daddadır; O, ceylânlar için bir melce olduğu kadar Hıristiyan keşişler için bir manastır, put-perestler için bir ma'bet, hacılar için bir (Kâbe)'dir. Musevîlerin kanunları da, İslâmların (Kuran)'ı da benim kalbimdir. Ben Aşk dinindeyim; aşka giden bütün yollar benim mezhebim ve imânımdır.»

İbn Arabî'nin bu muciz kanaati, aynı inançta bulunan **Mevlânâ Celâleddin-i Rumî**'nin (Mesnevî) adlı eserinde (Musa ile çoban) hikâyesinde etraflıca açıklanmıştır.

Muhyiddin-i Arabî'nin şi'irleri arasında hakikî aşk mâceralarına âit olanları da vardır. İslâmiyetin ilk devirlerinde İrandan Hicâz'a göç edenler arasında bulunan Isfahan'lı bir âilenin (Nizam) adlı ve (Ayn-uş Şems) lakaplı kızına 598 yılında Mekke'de rastlayan **Muhyiddin** bu kızı sevmişti; yüksek tahsilli, şâ'ir tabiatli olan bu kız çok güzeldi ve 14 yaşındaydı. Divanındaki her güzelden maksadının bu olduğunu ve her ağlayışının da bunun için bulunduğunu itiraf eden şâ'ir en ince, en hisli ve o nisbette de yüksek şi'irlerini bu kız için yazmıştır. İnsan, bu manzûmelerle felsefî eserlerindeki «syncrétisme»'e bakınca Muhyiddin'in

Ehl-i Sünnet'ten bulunuşundan haklı olarak şüpheye düşer. Bundan dolayıdır ki, onun taraftarlarıyla muarız ve muhalifleri arasında çok şiddetli münakaşalar cereyan etmiş ve fakat en sonunda onun ortadoksluğuna dair fetvalar çıkarılmıştır. Bu münakaşalar «Muhyiddin-i Arabî'nin hal tercemesi» adı altında ve Mehmet Tâhir imzasıyla yazılıp 1316 H. de İstanbul'da bastırılmış olan küçük bir risâlede pek interesan bir şekilde hülâsa edilmiştir. Bu risâlede bir çok âlimlerin **Muhyiddin** hakkındaki reyleri de yazılıdır, ve çoğu lehtedir; (Fusus-ül Hikem) adlı eserinin, aralarında türkler ve farslılar da bulunan 38 âlim tarafından şerhedildiğini bu risâleden öğrendiğimiz gibi aynı eserde **Muhyiddin** lehindeki Şeyh-ül-İslâm fetvalarından nümuneler de verilmiştir.

Muhyiddin'i tutanlar ve takdir edenler arasında meşhur (Kamus) sâhibi (Firûzâbâdî) ile tefsir sahibi (Kâzî Beyzâvî) de vardır. Son devir türk âlimlerinden (Hâdimî) diyor ki: «Ali Al-Kârî gibi bazı âlimler tarafından Muhyiddin'in küfrüne ve ilhâdına hükmolunması ve bu meselede meşhur (Teftâzânî)'ye uymaları haksız ve adâletsiz bir hükümdür. Zira, Muhyiddin'in bu kadar sözlerinden ve kanaatlerinden yüzde biri bile sahih olsa onun islâmlığını redde imkân yoktur». Yine son devir türk âlimlerinden (Gelenbevî), «Vahdet-i Vücud» adlı eserinde **Muhyiddin-i Arabî** ve **Sadreddin-i Konevî** gibi âlimlerin küfr ve ilhâd ile ittihamlarının islâmiyet düşmanları tarafından icâd olunduğunu, bunlara kulak asılmaması icabettiğini, aksi takdirde **Gazâlî**'nin de, **Beyzâvî**'nin de, **Cürcani**'nin de ve ortodokslukları muhakkak daha bir çok âlimlerin de tekfir edilmesi gerekeceğini söyler.

Hasılı çok salâhiyetli ve isabetli fikirleri önünde eğilmek lüzumunu duyduğumuz **Muhyiddin-i Arabi** bir çok tefekkür sistemlerini, birçok inanç metodlarını bir arada toplamış, lâkin hassas tabi'atinin sık sık tebeddül ve tahavvülünden eserleri de müteessir olmuşur. Bundan dolayı ona büyük bir mütefekkir diyemiyorsak da yüksek zekâsı bir psikolog ve beşer fikriyatı üzerinde derin tesirler icra etmiş bir âlim demek icabeder; bu bakımdan tedkik ve mutalâa olunması çok faydalı büyük bir şahsiyettir.

BİLGİ HAZİNESİ

Dernek üyelerinden avukat DANIEL BAHAR kardeşimiz (Bilgi Hazinesi) unvanı altında değerli ve büyük bir eser hazırlamış bulunmaktadır. Bu eserin ilk cildi 24x30 genişliğindeki kâğıtlara tâpe edilmiş olan 414 sahifeden terekküp etmektedir. İhtiva ettiği mev'zular sosyal hayatın bütün tecellileri ve tezahürleridir. Yazı, bilgi, câhillik, resim, fedakârlık, kadın, millet, devlet, şöhret, elem, gıda, hayat, sevgi, sadakat, borç, aşk, şeref, ikbâl, yalancılık, terakki, fena, iyi, tarih, emir... hasılı günlük hayatımızda her dakika örnek lerine ve tesirlerine ma'ruz kaldığımız, zihinlerimizde teemmül ve tefekkür ettiğimiz sosyal ve ruhî haletlerin hemen hemen hepsi hususi bir yazıda tetkik ve tahlil olunmakta, bu bapta söylenilmiş olan atasözleri, vecizeler, büyük mütefekkirlerin mütalâaları sırasıyla gözden geçirilmektedir.

Daha bir başka nümunesine rastlamadığımız bu esere, bir bakıma, (Hayat ansiklopedisi) demek pek yerinde bir tevcih olur.

Bütün bahislerin alfabetik bir de endeksi yapılmış olduğu için aranılan her hangi bir mesele hakkındaki mütefekkirlerin düşünüşlerini ve mütalâalarını hemen bulmak mümkün olmaktadır. Bu eserin bastırılarak herkesin faydalanabilmesinin sağlanılmış olması çok yerinde bir temennidir; lâkin, şimdilik buna imkân bulunmaması da tabii ve zaruridir. Bununla beraber bu kıymetli mecmuanın topladığı hakikatlerden arasıra kısımlar alarak okuyucularımıza arzetmeyi düşünmekteyiz. Bugün yalnız böyle değerli bir eserin varlığını müjdelemiş oluyoruz.

Daniel Bahar üstadı başarısından dolayı tebrik eder ve eserinden istifade etmemize müsaadelerinden dolayı da teşekkür eyleriz.

KARDEŞLİK NEŞİDESİ

Yol gösterecek bizlere Şarktan doğan izdir,
Vicdanlarımızın ma'kesi Kardeşliğimizdir;
Önlüklerimiz, işlerimiz sâf ve temizdir;
Mefkûremizin ma'bedi Kardeşliğimizdir.

Gün doğdu, ufuklar ebedî nur ile dolsun,
Hikmet ve akıl fi'limizin rehberi olsun,
Kuvvet ona gelsin ve güzellik onu bulsun,
Mefkûremizin ma'bedi Kardeşliğimizdir.

Hürrüz bu sütunlarda; açık gökyüzü mavi,
Tâ şark ve cenup, garp ve şimâl ufkunu havi,
Kardeş, bu sütunlardaki kardeşle müsavi;
Mefkûremizin ma'bedi Kardeşliğimizdir.

Safa Ş. Erkün

MASON ÂLEMİNDEN HABERLER

DERNEK KONGRESİ

Türkiye Mason Derneği Genel Kurulu 25 Mart 956, Pazar günü, Hükûmet Komiseri huzuru ile toplanmıştır.

ZİYAFET

Derneğimizin Taksim Belediye Gazinosunda 3 mart 1956, Cumartesi akşamı, tertip ettiği yemekli aile toplantısı çok rağbet görmüş ve çok mükemmel geçmiştir.

BİR DOĞUM-EVİ

Derneğimizin değerli üyelerinden Galip Hamdi Tekyeli kardeşimizin çok kıymetli ve çok faziletli eşi rahmetli Şeyda hanımın aziz hatırasına bir hayır eseri olmak üzere, Süleymaniye Doğum-Evi'ne ek olarak yaptırmakta bulunduğu 25 yataklık doğum-evinin yapısı bitmek üzeredir. Hayır-severliği, yüksek ahlâkî seciyesi ve kültürünün genişliği, kendisini tanıyanlarca derin bir takdir ve hürmetle daima anılacak olan merhumenin ruhunu şâd edecek bir müessese inşasına muvaffakıyetinden dolayı Galip Hamdi Tekyeli kardeşimizi tebrik eder, memlekete bir sağlık yurdu kazandıran Şeyda hanım hemşiremizin aziz hatırasını bir kerre daha saygı ile anarız.

BİR DİNLENME YURDU

Derneğimizin değerli üyelerinden Dr. İsmail Kenan Sunal kardeşimiz, Yakacık'ta sahip bulunduğu büyük bir köşkü, gayet geniş arazisi ile birlikte Türkiye Mason Derneği emrine terk ve hibe etmiştir. Bu mükemmel ve her türlü müsait şartları hâiz bulunan köşkte — Tanrı kendisine uzun ömürler ihsan etsin — kardeşimizin ölümünden sonra bir tesis vücuda getirilecek ve Dernek üyelerinden dinlenmeye ve bakılmağa ihtiyacı bulunan ihtiyarların istifadesine tahsis olunacaktır.

Çok lüzumlu, çok faydalı bir sosyal yardım müessesesi olan ve memleketimizde henüz nümunelerine rastlanılmıyan bir yurd açılmasını sağlamak suretile pek isabetli bir hayır işinde bulunmuş ve hamiyetli varlıklılarımıza pek güzel bir imtisâl örneği vermiştir.

Kendisini samimiyetle ve hararetle tebrik etmekle memnunluk duymaktayız.

Ebediyete intikal edenler :

Son üç ay zarfında yine birkaç kardeşimizi kaybetmekle çok derin acılar duymaktayız. Herkes için mukadder olan bir âkibete bizlerden önce eren bu kardeşlerimiz şunlardır :

Ankara'dan : Dr. SAİP ÖZER
Ankara'dan : KEMAL AYAS
İzmir'den : YAKUP SAĞOL
İzmir'den : ABBAS KARAOSMAN,
İzmir'den : ALİ GALİP ATABEK
İstanbul'dan : ŞADEDDİN ERİŞEN
İstanbul'dan : HÜSAMEDDİN ÇALI
İstanbul'dan : JORJ FOTYADİS
İstanbul'dan : ANDON MALEÇKA
İstanbul'dan : TEVFİK ARARAT

Her biri mesleklerinde birçok hayırlı ve faydalı işlere muvaffak olmuşlar, faziletleri ve iyi ahlâklarıyla iyi bir şöhret ve hürmete mazhar bir mevki kazanmışlardır.

Jorj Fotyadis birader fransızca makalelerile Dergimize daima yardım etmekte ve onun kıymetli masonik makalelerinden bazıları Avrupa dergileri tarafından da iktibas olunmaktaydı.

Türkiye Masonluğunun 1908 meşrutiyetini müteakip kuruluşunda büyük hizmetleri geçen ve o vakit derneğimizde hayırlı başarılar gösteren Midhat Şükrü Bleda da son günlerde ebediyete intikal edenler arasındadır. Bu kardeşimiz çoktanberi, derneğimizin çalışmalarına katılmamaktaydı.

Her biri hakkındaki biografik bilgiyi, mutâd olduğu üzere hususî broşüre bırakarak burada kendileri için Tanrı'dan rahmet ve muhterem âilelerine sabırlar ve başsağlıkları dilemekle iktifa ediyoruz.

LE COTE MORAL DE LA FRANC-MAÇONNERIE

★ **Israil Menaşe** ★

J'ai toujours considéré la Loge comme un atelier d'où on pourrait exprimer librement une opinion ou émettre des suggestions dont la mise en application, profiterait d'abord à notre Ordre et ensuite, à toute l'Humanité. Je développerai donc les divers côtés moraux de la Franc Maçonnerie qui restent, à mon avis, la base essentielle de la Société.

Une des meilleures définitions de la Franc Maçonnerie est bien celle qui la définit surtout comme une association d'hommes libres, réunis dans un but de progrès. C'est donc, une Institution essentiellement philosophique, philantropique et progressive, qui a pour objet la recherche de la **Vérité,** l'étude de la morale universelle, des sciences et des arts et enfin l'exercice de la bienfaisance.

La Maçonnerie ne saurait dévier de ce but, sans altérer son caractère et sans rendre impossible la pratique des devoirs sacrés qu'elle nous impose pour être consacré un VRAI et BON MAÇON.

Le bon Maçon ne doit pas être seulement un homme honnête et moral, mais il doit être encore et surtout un homme de progrès, dans tous les domaines, aussi bien social, que politique et religieux.

Il ne doit rester étranger à rien de ce qui est bon, beau, grand, et noble.

Le bon Maçon doit être un homme de progrès dans le domaine social, travailler activement à la prospérité et au bonheur de l'humanité. Il doit en conséquence infiltrer dans le coeur de tous ceux avec lesquels il a quelques relations et la haine de l'ignorance, qui a été et qui est encore aujourd'hui la plaie de l'humanité, et l'amour de l'instruction, qui doit être la source de son bonheur et de sa prospérité.

En second lieu, le bon Maçon doit être un homme de progrès dans le domaine politique. Nos réglements nous défendent, et avec raison, de faire de la politique militante en Loge parce que, si on en faisait, on aurait à déplorer bien souvent des vexa-

tions, des conflits et même des divisions entre les hommes d'un même pays, d'une même Loge. Mais à côté de cette étroite politique de partis ou autres, il y a une autre politique générale et progressive et c'est de celle-là dont le vrai et bon Maçon peut et doit s'occuper.

Le bon Maçon doit en effet, concourir au développement toujours plus grand de la liberté de conscience; il doit concourir au développement toujours plus grand du suffrage universel, il doit concourir au bien être de la classe ouvrière, pauvre et deshéritée.

Un bon Maçon doit travailler au renversement du despotisme, du fanatisme et de la tyrannie partout où ils se trouvent.

Le bon Maçon doit travailler encore à l'union toujours plus intime des peuples dont tous les membres sont ses frères. Il doit prôner partout et la haine de la guerre et l'amour de la paix. Il doit enfin appeler de tous ses voeux et de tout son pouvoir le règne du Temple Idéal de l'Humanité.

Un bon Maçon doit enfin être aussi un homme de progrès, même dans le domaine religieux. Il doit être tolérant pour toutes les croyances sincères, sans aucune exception et combattre et saper de toutes ses forces, les bases mêmes de la Société que l'on nomme **Ultramontanisme,** qui déclare excommunié de son sein, tout homme qui ose se faire affilier à la Franc Maçonnerie et cela ipso facto, c'est-à-dire par le fait même et sans qu'il y ait besoin d'un jugement rendu.

En se contentant de combattre, non par la violence, mais par la persuasion, tous les prejugés, la Franc Maçonnerie est elle-même le progrès; elle a été elle est, et elle sera de tout temps, l'avant garde du progrès, puisque ses principes consistent à instruire, éclairer, émanciper les masses sans être enchainée par aucun dogme.

Mais pour qu'on puisse saluer la Franc Maçonnerie comme la seule institution qui ait su anéantir les barrières infranchissables de la naissance, de la fortune, des races, des nationalités, pour proclamer hautement l'égalité pleine et entière de l'homme, pour lui enseigner à ne voir en son semblable qu'un Frère, qu'un ami dévoué ayant tous les droits et jamais un dominateur, elle ne doit point s'arrêter à la vaine et stérile exposition de ses principes.

Elle ne pourrait être comparée qu'à ces arbres toujours verts, mais toujours impuissants, qui ne savent qu'étaler au soleil la dentelle de leurs feuilles sans jamais offrir une nourriture bienfaisante d'aucune sorte.

La Franc Maçonnerie n'est point seulement l'exposé d'un grand principe. Il s'agit bien surtout de prouver par des actes positifs, sérieux, effectifs, ce que nous sommes, ce que nous voulons: quelle est la grandeur de la tâche que nous nous sommes imposée et quel doit être le zèle avec lequel nous l'accomplissons.

Ce n'est qu'à ce prix, mes Frères, que nous serons vraiment Maçons et non pas des bourdons inutiles dans la ruche active de la société humaine. Saisissons la truelle et l'équerre et apportons notre part à la grande oeuvre de l'édification de la société telle que l'osent rêver les plus hardis novateurs.

Faisons venir à nous les meilleurs éléments de chaque fraction de la Société. Les professeurs d'Université, des lycées et des écoles primaires afin qu'ils puisent chez nous la sève nécessaire qui fera féconder de bons fruits. Rien de plus utile pour une Société qui comprendrait dans son sein des fils formés par des Maîtres dont l'Idéal maçonnique resterait le principal objet-Ralliés ainsi à notre Grande Famille, assidus ou non à nos travaux, ils n'en seraient pas moins Maçons que nous.

Poursuivant dans le même ordre d'idées, nous devons avoir chez nous les meilleurs médecins, dentistes, avocats, commerçants, tailleurs, en un mot les représentants de toutes les professions honorables qu'elles soient intellectuelles ou non mais capables de considérer indispensable la poursuite d'un idéal tel que le nôtre. Les grands et petits fonctionnaires d'Etat remplissant ces conditions ne doivent en aucun cas être aussi négligés.

En nous efforçant, chacun séparément, de recruter des hommes honnêtes et sincères, pleins de bonne volonté et amis du progrès, pour qu'ils viennent décorer nos colonnes, nous ferions ainsi la meilleure oeuvre utile, pour consolider et assurer l'existence permanente de notre Ordre.

Par la poursuite d'un Idéal, j'entends par exemple les efforts déployés par un professeur, un commerçant, un fonctionnaire d'Etat ou autre, pour gagner, malgré tous les obstacles possibles ou imaginables, le renom d'un bon et honnête Professeur, d'un bon et intègre commerçant ou fonctionnaire d'Etat.

Les idéaux peuvent ne pas être les mêmes pour tous, mais l'objet final selon la nature du postulant, reste et doit demeurer le même pour tous.

Si nous jetons autour de nous un regard perçant sur toutes les erreurs et toutes les souffrances dont nous avons été témoins

nous-mêmes chez nous et dans le monde, nous ne pouvons et nous ne devons en véritables Maçons que décider à nous armer d'abnégation, de courage et de dévouement et ne cesser de lutter, que lorsque le corps, plus faible que la volonté, aura refusé sa participation et son aide à notre énergie.

Recherchons d'abord les malheureux qui réclament notre assistance, procurons le bien-être matériel à ceux de nos Frères qui, deshérités de la fortune, n'ont surtout, après une vie pleine de dignité, que la misère, les angoisses de la douleur et les tortures d'une souffrance contre laquelle ils ne peuvent réagir. A eux donc nos premiers soins, à eux notre superflu, à eux le luxe dont on n'a que faire quand on a à côté de soi, des malheureux qui manquent de pain et de toutes ces douces consolations qui seules peuvent rendre la vie tolérable.

Faisons de nos bras un rempart pour la veuve et l'orphelin, pour veiller sur eux et les défendre. Travaillons tous ensemble pour le grand principe de l'émancipation intellectuelle en évitant de tolérer les jougs odieux de l'intolérance et du fanatisme.

Soyons magnanimes, quelle que soit la secte à laquelle nous appartenons et les principes qu'elle nous enseigne; faisons taire en nous tout esprit de parti, toute mesquinerie de discussion pour nous absorber complètement dans cette unité fraternelle qui est la solution si recherchée du grand problème humanitaire. Ce sont certes, des conclusions souvent entendues, mais combien nobles, que je n'ai pas manqué de les livrer, une fois de plus à vos méditations.

Là, mes Chers Frères, est le sublime devoir de la consécration de nos principes et de nos constants efforts.

C'est en agissant ainsi que nous pourrions respecter le serment prononcé lors de notre initiation et que l'on doit avoir toujours présent à l'esprit.

En ne l'oubliant jamais et surtout en réglant la conduite de tous les actes de notre vie profane sur base des principes de notre ordre, on reste homme d'HONNEUR et de PROBITE, en un mot, un BON MAÇON.

C'est cela que la Société profane réclame et exige de nous Francs Maçons quand dans sa grande majorité, elle imagine notre Ordre comme un groupement d'hommes de bonne volonté, épris d'un idéal de justice et de Progrès.

Il ne faudrait pas faillir à cette tâche qui nous est dévolue et nous contenter seulement de jolis mots prononcés en Loge. Il est temps de montrer que non seulement nous approuvons le

progrès, surtout le progrès moral, mais que nous y contribuons par notre activité.

Dans une revue maçonnique parue récemment sous les initiales A. S., voici ce que j'ai rapporté pour vous :

«En l'état actuel des choses, en face du développement incessant de la science et de la téchnique, la tâche urgente de la Maçonnerie nous paraît être de contribuer de toutes ses forces à chasser de l'esprit humain les vestiges de l'animalité primitive afin que l'homme ne s'anéantisse pas lui-même par les machines qu'il a créés. C'est dans la mesure où, de concert avec toutes les bonnes volontés éparses dans le monde, elle aura atteint cet objectif, qu'elle aura justifié sa prétention au titre d'institution progressive».

Faisons nôtre cette magnifique pensée et formons donc ensemble un voeu pour nous consacrer désormais au développement toujours plus grand du côté moral de notre Ordre afin que la Franc Maçonnerie soit toujours plus aimée et toujours plus belle.

Marche avec des sandales jusqu'à ce que Dieu te procure des souliers.

(Proverbe)

———«O»———

Une médiocre aisance avec la paix du coeur vaut mieux que l'opulence avec des soucis.

(Proverbe)

———«O»———

Agir à propos, c'est le succès.

(Proverbe)

———«O»———

La prudence, c'est la moitié de la vie; on dit même que c'est la vie tout entière.

(Proverbe)

TÜRK MASON DERGİSİ : İmtiyaz sahibi : **Türkiye Mason Derneği** ★ Yazı işlerini idare eden: **Muhittin Duru** ★ İdarehane: No. 111, Tepebaşı - İstanbul ★ Nüshası : 100 kuruş, yıllık abone : 4 lira.
BECİD BASIMEVİ — GALATA

Yalnız, feragatli bir ceht ve sarsılmaz imanın kazandırdığı meslekî bir hüviyet değil, aynı zamanda uzun senelerin bilgi ve tecrübesi ile tamamlanan bir itimat sembolü :

G-E monogramını taşıyan
bir ampulü
tercih etmekle,
gerek parlaklık
gerekse
dayanma bakımından
dünya ampul sanayiinin
en mükemmel örneğini
satın almış
olursunuz!
faal

Fiatı 1 Liradır